

SĂPTĂMÂNAL EDITAT DE GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL

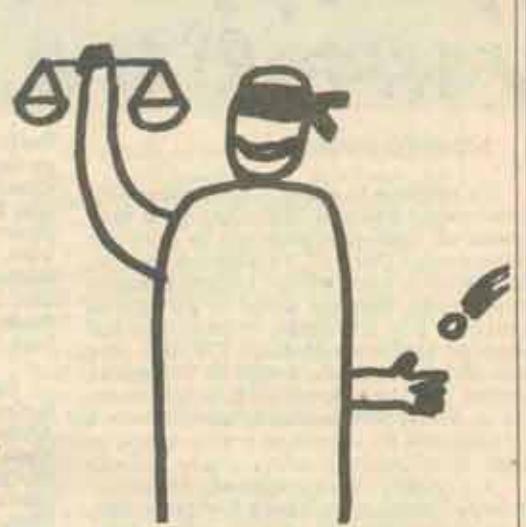
ANUL IV • NR. 11 (163) • 25-31 martie 1993 • 16 pagini • 50 lei

JUSTIȚIA

“puterea”
celei de-a
treia puteri

masă rotundă
la G.D.S.
comentarii,
declarații

Pag. 8-12

JUSTIȚIA

VIRGIL
IERUNCA

“Pînă
unde
poate
merge azi
compromisul în
România?”

Pag. 14

INTERVIU
SĂPTĂMÂNII

STERE
GULEA

“Sînt uluit
de câtă
disponibilitate
veleitaristă
există
la
oameni”

Pag. 6-7

ION VIANU

“Azi în
România
avem extrem
de puțini
moralisti;
cîțiva
moralizatori;
în schimb, puzderie de
moralizanți”

Pag. 13

Corupția autorităților publice și politice nu este, firește, nici un fenomen exclusiv românesc, nici unul asociabil doar cu "tranzitia". Recentele scandaluri din Franța, Japonia, dar mai ales Italia i-ar putea încuraja pe unii să fie mai indulgenți cu situația de la noi. Eroare.

Căci nu corupția în sine, ori dimensiunea acesteia reprezintă lucrul cel mai grav, ci incapacitatea Justiției noastre de a reacționa adecvat, anemia corpului destinat a asigura domnia legii, absența chiar a unor adevărate scandaluri – adică a unor dosare duse pînă la bun sfîrșit. Lumea a obosit întrebîndu-se cine au fost "teroriștii" și va obosi întrebîndu-se cine s-a aflat îndărâtul "afacerii zahărului", ori "a grîului", ori "a tigărilor". Mafie – spunem –, dar cine ni-i va arăta pe "mafioți"?

Foarte grav nu e, pînă la urmă, că Justiția română funcționează râu. Teribil este că nu se prea văd nici măcar excepțiile. De ce nu apar și la noi fie și unul sau doi oameni de curaj și de conștiință, precum judecătorii Falcone sau Antonio di Pietro, deveniți în Italia eroi naționali și martiri, admirăți de o întreagă națiune? De ce un serial precum "Caracatîa" se privește în România ca un produs exotic? Să fie corpul magistraților români, pînă la ultimul, o adunătură de laș?

Motivul principal al acestei jalnice stări rezidă probabil în faptul că

ANDREI CORNEA

ABSENTII

magistrații noștri – luati în corp, dar și individual –, și în primul rînd procurorii, sunt sănătabili. Procuratura, în special, a fost unul dintre "brațele înarmate" ale partidului comunist, adică un instrument al represiunii și al nedreptății. Oricît de cinstiți ar voi să fie procurorii acum, oricît de dornici ar fi să întreprindă o anchetă completă, ei se lovesc mereu de trecutul lor personal și colectiv inconfortabil, care le poate fi reproșat în fel și chip. Cum să cauți dreptatea, atunci cînd te-ai abătut de la ea, sau cînd mai loți colegii tăi au făcut-o și nimeni nu mai poate separa binele de rău? Cum să lupti împotriva foștilor tăi "camarazi" deveniți între timp funcționari publici, SRI-iști, oameni de afaceri, parlamentari? Faimoasele procese de calomnie intentate lui C.V. Tudor și care lîncezesc în chip indefinit sint

cea mai bună dovadă în acest sens.

Dar chiar presupunând că s-ar afla judecători sau procurori decisi să treacă peste orice ezitare – fie pentru că într-adevăr nu au ce și reproșa, fie pentru că nu le mai pasă –, ei au toate motivele să se simtă descurajați privind împrejurul lor. El văd un guvern prizonier în bună parte al forțelor extremitate și național-comuniste. Cine le va garanta virtualilor îndrăzneții protecția? Un Adrian Păunescu care avea dosar penal încă în vechiul regim? Un Oliviu Gherman care nu poate sau nu vrea să asigure nici măcar o imparțială conducere a lucrărilor Parlamentului? Sau un Ion Iliescu care n-a vrut sau n-a dorit să vină în sprijinul lui Gheorghe Robu, fostul procuror al republicii, batjocorit de "România Mare"? Să se încreadă atunci, poate, în Opoziție. Dar nu reclamă aceasta, în chip periodic și

prin voci importante ale sale, "procesul comunismului"? Or, nu reprezintă tocmai procurorii în primul rînd și judecătorii, în al doilea, "victime desemnate" ale unui astfel de proces? Iar dacă, în chip individual, mulți ar fi găsiți "curăț", nu ar cădea totuși asupra întregului corp un blam moral care le-ar incapacita autoritatea?

In sfîrșit, ipoteticul magistrat curajos va privi puțin mai departe: va vedea oraarea din Iugoslavia, divizia Cehoslovaciei, revenirea foștilor comuniști la putere în Lituanie, Bulgaria ori Slovacia, va vedea naționalismul progresind în Ungaria și Polonia și, mai ales, se va înpăimînta de haosul din Rusia; va urmări dificultățile și ezitările Occidentului. Va prinde el curaj și încredere? Defel.

Confruntat cu o autoritate politică incertă și deschisă compromisurilor cu extremități, cu o societate civilă fragilă și imatură, cu politicieni flegăți și adesea ineficienți, cu un trecut personal sau de corp reprobabil și chiar cu un sens al istoriei devenit nebulos, el se va "astîmpăra", resemnat.

Iată de ce este aproape cu neputință să existe acum un Antonio di Pietro român. Iată de ce magistrații și mai ales procurorii noștri rămîn ezitanți, incapabili de curaj, devotjune și de spirit de sacrificiu. Iată de ce ei rămîn, deocamdată, marii noștri absenți.

MEMORIALUL DURERII

Stimată redacție,

Că răspuns la apelul C.D.R. făcut prin intermediul Revistei "22" către aceia care doresc să vadă în continuare la televizor "Memorialul Durerii", vă adresăm lista cu semnaturi a unor sibieni (primii nouă) și bucureșteni, care cer astfel ca serialul să continue să fie transmis, el reprezentând aproape singura emisiune T.V. din care mai răzbate tragedia trăită de români în ultima jumătate de secol. E istoria noastră și, măcar pe această, avem dreptul să cunoaștem în adevărata și tragică ei lumină.

Vă rugăm, de asemenea, să transmiteti d-nei Lucia Hossu-Longin administrația și recunoștința noastră pentru curajul, tăria morală, demnitatea și nobila simțire de care dă dovadă în lupta dirijată pe care o duce pentru a ne dezvăluji o părticică din durerosul adevăr al istoriei recente a poporului român.

O asigurăm că totuși cei care așteaptă cu nerăbdare și urmăresc cu profundă emoție "Memorialul Durerii" sunt mult mai mulți decât cei care cer întreruperea acestui serial, sperind astfel că le vor fi uitate crimile.

Cu mulțumiri,
ILEANA GHÎȚULESCU

Banciu Despina, Banciu Ioan Silviu, Solomon Lucia, Caraman Elena, Badiu Maria, Badiu Constantin, Luca Maniuțiu Constantin, Luca Maniuțiu Victoria, Popa Raveca, Petrovici Silvia, Petrovici Camil, Petrovici Bogdan, Petrovici Sorin, Mielăuș Marcel, Ghîțulescu Ileana, Ghîțulescu Gheorghe, Bălăceanu Dorotea, Bălăceanu Valentin, Vasiliu Cornelia, Beatrice Blega, Tanasicuc Zina, Tanasicuc Claudiu, Nasta Dan, Nasta Liana, State Teodora, State Nicolae, Călin Ioana Smaranda, Călin Ana, Călin Didi, Stoica Angela, Drăgan Alexandru, Drăgan Anisoara, Pop Frusina, Berecleanu Virginia, Berecleanu Sergiu Dumitru, Berecleanu Andreea, Cazaciu Emilia Victoria, Cazaciu Anatolie, Dobrescu Alexandru, Stoicescu Mihaela, Stoicescu Maria, Stoicescu Eugen, Ionescu Cosmin, Pop Serban, Georgescu Ioan, Georgescu D. Gabriela, Georgescu Andreea Felicia, Georgescu Alexandra Brândusa, Dumitrescu Iosefină, Guzgan Ludovica, Guzgan Ilie, Badiu Ileana, Badiu Cătălin, Vasilescu Flaviu, Iacobescu Gheorghe, Iacobescu Maria, Cotop Mihaela, Diaconu Laurențiu, Rață Cătălin-Tudor, Dumitru Constanța, Dumitru Gheorghe.

LISTE DE SEMNĂTURI PENTRU SUSTINEREA DIFUZĂRII "MEMORIALULUI DURERII"

Biolan Sandu, Balint Emil, Gorea Norbu, Cristian, Lambru Mihaela, Iancu Constantin, Botz Cristina, Ioan Ana, Tănase Mihaela, Păstighanu Cornelia, Dumitru Mariana, Dinca Valeria, Grecu Mircea, Albeșteanu Ana-Maria, Popescu Sabina, Gavrilescu Ghe., Bogos Victor, Mano Virgil, Dumitrescu Doșan, Defta Cristina, Neagoe Dorel, Vlad Liviana, Veber Monica, Părvan Rodica, Mazilescu Ruxandra, Pascal Iustinian, Mazilescu M. Ioan, Niculae Adrian, Habic Vasile, Niculae Mircea, Marin Dumitru, Stelmach Dumitru,

Numai 400 lei

pe trimestru
costă abonamentele cu
jumătate de preț oferite de
revista "22" pentru
PENSIONARI,

CADRE DIDACTICE,
ELEVI, STUDENȚI,
FOȘTI DEȚINUȚI POLITICI,
VETERANI DE RĂZBOI.

Cei interesați să rugăți să
expedieze prin mandat postal sumă
de 400 lei pe adresa:

Revista "22" cont 45103532, BCR

Filiala sector 1, Str. Londra nr. 10.

Totodată, cei interesați să rugăți să
trimită adeverințele corespunzătoare
(talon de pensie, adeverințe de la
școală etc.) pe adresa:

Revista "22" Calea Victoriei 120,
sector 1, București, cu specificarea
pentru Serviciul de Difuzare.

Abonamentele la jumătate de
preț pentru aceste categorii de cititori
vor fi sponsorizate de Asociația
EST-LIBERTÉ.

Darie Gheorghe, Teodorescu Daniela, Clejanu Grigore, Uimanu Angelica, Georgescu Ion, Coandă Dan, Oprisor Petru, Ionescu Bogdan, Bodnărescu Anca, Tudose Ileana, Sandu Dumitru, Dateu Lucia, Ghimărescu Liviu, Ion Irina, Stănelescu Dragos, Rotaru Constantin, Dumitru Ovidiu, Berar Nicoleta, Voica Mariană, Manea Mihai, Toloi Dumitru, Ionescu Ileana, Tache Vasile, Andrei Costel, Diaconeasa Paul, David Vladimir, Ciobătană Aurelia.

Pișcu Florin, Manea George, Cioclu Elena, Suditu Maria, Pișcu Carmen, Pișcu Elena, Pișcu Adrian, Pișcu Ecaterina, Andrei Elena, Dobre Elena, Ciobotaru Georgeta, Ciobotaru Constantin, Ciobotaru Maria, Ciobotaru Ion, Ciobotaru Luminiță, Ciobotaru Vasile, Ciobotaru Vasilița, Ciobotaru Nicolae, Ciobotaru Didina, Cepoi Adina, Cepoi Ghiorghe, Manea Ecaterina, Manea George, Manea Aurica, Diaconu Constantin, Diaconu Elena, Zaharia Gheorghe, Duțu Stan, Iordache Mircea, Bârza A. Constantin, Bârza Milorica, Marcu Nicolae, Marcu Eugenia, Spataru Ioan, Spataru Lidia, Crăciun Anisoara, Titu Simion, Titu Margaretă, Saula Vințilă, Saula Maria, Ghiljuțu Elena, Gerla Ștefana, Pătrășcan Alexandru, Bucă C. Vasile, Bucă Thea, Pavel Maria, Diaconu Petru, Diaconu Elens, Cetățeni ai comunei Parava, județul Bacău

Stimată doamnă
LUCIA HOSSU-LONGIN,

Vă scriu în numele unui grup de oameni care au trăit, ca adolescenți, începările comunismului; apoi, maturi, totă desfășurarea crimerelor comuniste, martori ai holocaustului moral, înainte de toate celelalte.

Aveam totuși admirație pentru omul demn, curajos, cinsit, sensibil care să întrețină dumneavoastră, stimată doamnă Lucia Hossu-Longin.

Vă mulțumim că găndiți și realizăți un film-document pe care ar trebui să-l vadă toate popoarele lumii spre a afisa ce a însemnat fiarea comunismului la noi, ce este comunismul în general. (...)

Prof. SILVIA TANSANU

CHESTIONAR "22"

I. În revista "22" mă interesează mai ales:

1. editorialul
2. scrisorile de la cititor
3. cronică politică (comentariile politice)
4. accentele
5. interviu săptămânii
6. reportajele
7. documentul istoric
8. eseurile filosofice
9. eseurile culturale
10. mesele rotunde la GDS
11. pagina ultimă, dedicată evenimentelor internaționale sau prezentării ţărilor străine
12. actualitatea culturală

Răspunsurile la chestionar se vor da după 1 mai, pentru ca toți cititorii noștri, din țară și din străinătate, să aibă timp să răspundă. Mulțumim anticipat celor ce și vor cheltui timpul și banii pentru ca să facă.

- a) viața literară, artistică
- b) cronică de carte
- c) relatăriile despre expoziții, concerte, alte evenimente culturale
- d) cronică de film
- e) cronică de teatru

II. Ce personalități v-ar interesa să răspundă în revista "22" la "Interviu săptămânii"?

III. Care sunt autorii pe care obișnuiești să-i urmăriți în revista "22" (în ordinea preferințelor)?

IV. Care sunt autorii pe care îi-ți doră publicați în "22" și îi întâlniți rar sau deloc?

V. Ce rubrici noi v-ar interesa să aibă revista "22":

1. sfatul medicului
2. astrologie (cât mai științific făcută)
3. yoga, tehnici de relaxare
4. sexologie
5. sport
6. numiți o rubrică dorită de dvs.

Vă rugăm să menționați pe plăcă.

Pentru "CHESTIONAR"

LA SEDIUL REDACȚIEI PUTEȚI CUMPĂRA DIN STOC:

Numere, după cum urmează: din anul 1990 numerele 12, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 28, 29, 32, 33, 35, 38, 41, 44, iar din anii 1991 și 1992 – orice număr. Exemplarele vechi vor fi comercializate la prețul de 50 lei/ex. De asemenea, redacția "22" ține la dispoziția doritorilor "Raportul asupra evenimentelor din 13-15 iunie" (120 lei) și Ediția specială "22" – "Suspiciune de fraudă" (50 lei).

Revista "22" anunță exclusivitatea difuzării sale în străinătate. Difuzorii de presă neautorizați de redacție (inclusiv RODIPET) vor trebui să răspundă conform prevederilor legale.

IMPORTANT

Revista "22" își asumă răspunderea numai pentru abonamentele contractate la redacție, care de altfel sunt și mai ieftine decât cele contractate la poștă (prin RODIPET).

Revista "22" oferă spațiu publicitar la tarife avantajoase. Aducătorului – bună recompensă: 35% din valoarea comenzi! Relații suplimentare la tel. 614.15.25 și 614.17.76, Cornelia Niculae.

Ne cerem scuze celor cărora, din lipsă de spațiu, nu li s-au publicat texte trimise la redacție. În limita posibilităților, vom încerca să răspundem personal.

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

acest evantai al virfurilor intelectualității românești, și de ce nu... mondiale.

Întotdeauna a existat un risc. Riscul exilării în sine. Sau, dacă vrei, societate în societate. Un grup inchis. Este tot atât de adevărat că orice cerc, orice dezbatere se petrec cu o anumită slură de cerc inchis. Căci tot adevărat este că, la un cerc literar, un neavizat ori nu va veni, ori va fi "in plus".

Ar fi înșă interesant ca pe lîngă "pagina cititorului", o dată pe lună, GDS, cu sediul său din Calea Victoriei 120, să fie deschis oamenilor de rînd, la o masă rotundă. Dacă "22" poate fi un "manual", de economie, sociologie, politologie, de ce să nu capete și GDS un roi sporit? Într-un număr mai recent s-a abordat problema somajului. Extrem de interesantă, din punctul de vedere al GDS, ar fi fost organizarea unei mese rotunde cu public.

Membrii GDS ar fi fost moderatorii, se puteau invita un economist din Opozitie, un reprezentant al Puterii, sociolog, un reprezentant al sindicatelor. Ar fi fost foarte interesant să-i întrebă pe someri cîteva lucruri, nu numai legate de problema în sine și anume: cine a venit, cine este, de ce a venit la masa rotundă organizată de GDS, părerea sa despre GDS, viața sa, hobby-uri, implicatiile politico-economice care se pot răsfringe asupra vieții sale. În mod sigur se vor găsi și... muncitorii în sală.

Societatea merge înainte. Mărirea tirajului în cazul "22" nu se poate face "venind" "22" la societate, ci viceversa. Odată cu cristalizarea ei, pe parcurs, foamea de cultură, după o perioadă în care societatea se va fi familiarizat deja cu fenomenele unei economii de piată REALE, va reduse "22", nu în actualitate, ci în Vîrf!

Cu stimă și respect,
PETRE BARBU

P.S. Nu am decupat dintr-o cauză obiectivă cuponul, pentru că eu colecționez "22"-ul. Cu scuzele de rigoare, sper să fiu și eu de ajutor studiului redacției dvs!

HORATIU PEPINE

O PROBLEMĂ FALSĂ: OPORTUNITATEA MOTIUNII DE CENZURĂ

Foto: GINA MARIN

De ce a înaintat Opoziția moțiunea de cenzură dacă și-a dinaintat că va pierde o chestiune care se mai discută? Suporterii Opoziției regretă că s-au irosit cele mai multe șanse de răsturnare a Guvernului, dar, ciudat, în același timp nu au suficientă încredere că Opoziția ar putea în aceste momente să preia guvernarea. Nu ne propunem să justificăm încă o dată gestul Opoziției, deoarece și-au făcut suficiente declarații publice și nu credem că au existat motive ascunse, subtile manevre care ar pretinde explicații suplimentare. Neîncrederea care a existat și care a mai rămas se trage în realitate din chiar ezitarea inițială. Sursa principală este Partidul Alianței Civice, din cadrul căruia au răzbătut în opinia publică opinii contradictorii. Cum se explică ele? Există în politica românească opinia după care eficiența politică se măsoară neapărat după reușita imediată, spectaculoasă, opinie care se află în dezacord cu primul rind cu tipul de politică pe care îl practică PNTCD, care în ultimul timp a reușit să crească lent și răbdător. E vorba deci mai întâi de desprinderea de acest fel de a conduce ostilitățile și poate că gesturile initiale ale unor personalități din cadrul PAC au avut ca motivație în primul rind cîștigarea autonomiei față de partidul dominant din cadrul Convenției Democrațice. Tensiunile mai vechi dintre PAC și PNTCD, care datează încă de cînd se alcătuiau liste electorale, au dobindit acum o expresie mai precisă. PAC este, prin pondere, un partid mic care simte nevoiea afirmării. Problema este însă aceea a mijloacelor. O opinie apărută în cadrul partidului, și despre care se spune că are o intemeiere în studii sociologice, sondaje de opinie și așa mai

departe, spune că Partidul Alianței Civice nu poate cu adevărat să crească decît dacă va ieși de sub umbrela Convenției, care îi micșorează posibilitățile de exprimare individuală. Ne aflăm deci în fața unei crize de identitate care a dat naștere la tulburări interpretate în fel și chip. Cei care au fost convinși de valoarea studiilor invocate sau care au interesul

să credă în ele au descoperit că inițiativa moțiunii de cenzură este un foarte bun prilej de definire politică. Prin urmare, mai puțin important a fost ce au crescut unii și alții despre oportunitatea moțiunii, cît faptul că au crescut că este un bun prilej de a da partidului o nouă identitate, bazată pe realism politic, pragmatism și alungarea excesului de moralism care, chipurile, ar lipsi partidul de mijloacele

acțiunii eficiente. Dinspre partea cealaltă a Convenției aparuseră deja voci alarmante că PAC manifestă o tendință care mai devreme sau mai tîrziu îl va conduce pe aceleasi trasee pe care le-a parcurs Partidul Național Liberal. Ba chiar la ultima întîlnire a Opoziției dinainte de hotărîrea finală, reprezentanții PAC n-au fost invitați tocmai pentru a nu tulbură discuțiile și a le deturna pe calea unor lungi controverse. Aici însă trebuie neapărat să arătăm că pozițiile din interiorul PAC nu au fost unitare. Dr. Nicolae Manolescu a avut de la bun început o atitudine mai nuantată, dar a fost foarte clar de la bun început pentru o acțiune unitară cel puțin în fața Convenției. Dr. Manolescu a fost de aceea obligat să se angajeze într-o laborioasă campanie de retușare a imaginii partidului, care era privit cu tot mai multă neîncredere. Discursul său din ziua de vineri a avut mai multe tinte. Dr. Manolescu s-a referit la intervenția președintelui Iliescu din

discurs în care Guvernul era foarte ferm dezavuot atât pentru programul său, cît și pentru felul cum a administrat terra pînă acum, iar în al doilea rînd și-a propus să alunge orice suspiciuni cu privire la o secretă colaborare cu Cotroceni și unor membri ai partidului. Dar, nu în ultimul rînd, și-a propus să compromită și orice încercare de tratative secrete cu palatul preșidențial, dacă ele vor fi existat cu adevărat.

Imaginea unității Opoziției a fost salvată, dar a rămas îndoială că moțiunea de cenzură n-a fost oportună. Poate doar felul cum Puterea a înțeles să compromită inițiativa Opoziției a mai atenuat îndoielile, căci a fost prea limpede pentru toată lumea că Puterea nu e dispusă să accepte derularea firească a unui mecanism constituțional. Motiunea de cenzură a fost prezentată de vorbitori stîngii aproape ca o încercare de lovitură de stat și s-a vorbit despre implicarea Regelui și a iridentismului maghiar. O diversiune care n'este deja familiară. Opinia publică trebuia să afle că Opoziția nu este aptă pentru o colaborare construcțivă la scoaterea țării din impas. Si mai trebuia să afle că Opoziția nu este cu adevărat capabilă să preia sarcina guvernării. Acest lucru ar fi poate mai puțin important dacă în chiar rîndurile Opoziției și partizanilor ei nu ar exista o oarecare neîncredere. În afară de FSN, nimici nu dă impresia cel puțin că se pregătește să preia administrația țării. Orice ar întreprinde Opoziția, oricum ar părea inițiativele ei – oportune sau mai puțin oportune –, dacă ar oferi opiniei publice impresia confortabilă că este pregătită să ofere în orice clipă o alternativă de guvernare, atunci ezitările și controversele din interior ar trece pe plan secund. De altfel, ceea mai mare diversiune pe care nu știm încă pe seama cui să o punem a fost tocmai aceea de a abate discuția de la programul de guvernare la oportunitatea unei moțiuni de cenzură.

mentare, prin ameliorarea regulamentului de funcționare a Camerelor

– amendamente cu privire la accesul cetățeanului la informație

6. Privind național-extremismul

– măsuri comune care să contrabalanseze efectele autarhice, marginalizatoare pe care le are propaganda național-extremistă asupra României

– măsuri comune vizînd descurajarea urii de rasă, șovinismului, xenofobiei și a utilizării lor în scopuri politice.

Propunerile finale, așa cum vor rezulta ele din negocierile prealabile, vor fi introduse în mapa care se va distribui cu ocazia FORUMULUI.

- amendamente la legea televiziunii, astfel ca această instituție să nu servească interese politice
- legea mediului și cea de înființare a unei Agenții de mediu
- legea patrimoniului, care stabilește prerogativele unei Comisii (neguvernamentale) a Monumentelor, Siturilor și Ansamblurilor Istorice
- legea corporului de arhitecti
- 4. Privind instituțiile politice
  - se au în vedere neabrogările sau încălcările legislației de către instituțiile guvernamentale
  - aspecte care exacerbă fenomenul coruptiei
- 5. Privind accesul la informație
  - ameliorarea transparentei parla-

FORUMUL DEMOCRATILOR PENTRU IEȘIREA DIN CRIZĂ

București, 3-4 aprilie 1993

Invitații la această întîlnire au primit din partea Alianței Civice un text în care se comunică, printre altele, că la FORUM vor participa reprezentanți ai organizațiilor civice de drepturile omului, asociații ale revoluționarilor, asociații profesionale, sindicate, mass-media, reprezentanți ai bisericii și ai formațiunilor politice care astăzi se reclamă de la valorile democrației, un grup numeros de parlamentari. În același timp, vor fi invitați oameni politici din FDSN, PDAR și PUNR care se pronunță explicit contra restaurației și național-extremismului.

Apreciem că organizarea acestui dialog național se impune având în vedere mai ales că:

1. Procesul democratizării României dă semne de incetinire și chiar de frânare
2. Instaurarea statului de drept este încă un deziderat
3. Societatea civilă riscă să moară înainte de a se naște
4. Se constată înmulțirea vertiginoasă a cazurilor de abatere de la deontologia politică
5. Modul în care se desfășoară reforma pune în pericol stabilitatea economică și socială
6. Se resimte din ce în ce mai acut absentia unui dialog politic autentic

Președintele Alianței Civice,
GABRIEL ANDREESCU

Citeva repere (idei) ale unei platforme minime de obiective și acțiune:

1. Privind schimbările constituționale
  - garantarea proprietății private
  - afirmarea explicită a separării puterilor în stat
2. Privind democratizarea instituțiilor statului
  - demilitarizarea Poliției și a Procuraturii
  - amendamente la legea de funcționare și organizare a S.R.I., privind controlul parlamentar și cîmpul de activitate
  - amendamente privind legea judecătorească
3. Privind autonomia unor organisme publice

MARC CAPELLE

Un "nu" (hotărît) cetățeanului-telespectator!

Un cuplu în direct la Televiziune. El (costum obișnuit, cravată obișnuită) jură că își iubește soția, dar nu mai reușește să comunice cu ea. Plinge. Ea (uitându-se cind în camera de luate vederi, cind în ochii soțului) spune că el nu face eforturi să o înțeleagă. O viată de cuplu cum există peste tot. Fleacuri, lasătări de zi cu zi, totul cît se poate de banal. Timp de peste un sfert de oră, își reglează conturile în fața milioanelor de telespectatori. Dar nu simt nici în cabinetul psihoterapeutului sau consilierului conjugal, nici în livingul vecinului, unde cei doi au venit să se confeseze. Nu: e un spectacol și doar el contează. După o intrerupere publicitară, animatorul emisiunii propune celor doi soți să-și steargă lacrimile ascultând un cîntec, iar celor din studio să reacționeze. Așa cum împăratul roman cerea mulțimii să hotărască soarta gladiatorilor, și verdictul se dă tot în direct: soția nu este sinceră, soția nu vrea să se implice de-a devăratele cu soțul. și mai departe, o oră.

Emisiunea ("Dragostea în pericol") a fost difuzată pe TF 1, canal francez, pe 4 martie. Este un exemplu de program

de televiziune care nu ar fi de dorit să fie văzut în România. E oare îngăduit să impui telespectatorilor un asemenea nivel de mediocritate, de voyeurism nesănatos, de demagogie revoltătoare, sub pretextul rentabilității comerciale?

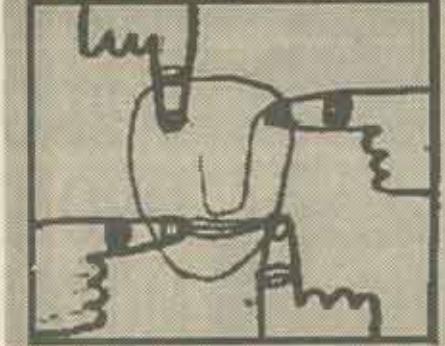
In Franța, în Occident în general, singurătatea este un râu care macină din ce în ce mai mult societatea: absența comunicării în familie, dispariția formelor tradiționale de solidaritate etc. Pentru multi, televiziunea a ajuns singurul interlocutor adevărat, singurul refugiu posibil. Micul ecran a devenit o ființă vie: televiziunea-doctor (pentru cei ce suferă), televiziunea-prietenă (pentru cei singuri), televiziunea-părinte (pentru copiii rămași de capul lor). Televiziunea omniprezentă, omnipotentă.

România n-a ajuns aici. Cu atât mai bine. Românii comunică mai mult între ei, se ajută între ei mai mult decât francezii, englezii sau nemții. Dar granițele terenului pe care îl vor ocupa de-acasă înainte televiziunile viitoare (și mai ales televiziunile comerciale) trebuie de-acum trasate. Cind există un interes finanțiar, se cade foarte des în

facilitate. Concepția să placă în întreaga lume, "Dallas" se vinde mai bine decât adaptările televizate ale lui Claude Santelli după romanele lui Guy de Maupassant. Așadar, "Dallas"-ul este un serial eficace din punct de vedere comercial. E de ajuns pentru ca să te închini respectuos în față lui și să spui că e o televiziune de calitate?

Mediocritatea globală a programelor românești de televiziune de azi (din lipsă de voință, din lipsă de bani) o să lase loc mălini mediocrității în numele banului? Televiziunea politică va fi înlocuită de o televiziune populată? Să sperăm că actualii și viitorii responsabili de programe de televiziune se uită la ceea ce rulează pe miciile ecrane străine. Ar putea lua de-acolo multe idei bune. Dar sunt și foarte multe prostii și excese pe care n-ar fi nevoie să le importe în România. Nu riscă

ACCENTE

români, în calitatea lor de cetățeni, să se vadă surghiuni în rîndul simplilor telespectatori? În materie de audiovizual, realitatea ajunge din ce în ce mai repede să fie lumea "science-fiction" de ieri. În așa-numitele societăți moderne și postmoderne, a dispuse de mai multe canale de televiziune este resimțit în genere ca un progres. Măline, România va face parte din acest club. Dar într-o astfel de situație, cel mai greu pentru telespectatori nu este să aleagă între programe. Cel mai greu este să apese pe butonul pe care scrie "Oprise".

DACĂ NU VĂ
POTOLIȚI VĂ
DĂM UN EDITORIAL
TOT LA 5 MINUTE

Traducere de
GABRIELA
ADAMEȘTEANU

luptei de clasă) – comunistă și națională. De cîteva ori în decursul ultimilor zece ani am putut vedea la față locului efortul de emancipare a graiului și de păstrare a tradiției naționale în față pericolelor roșii. În caz că nu putem vizita Basarabia, pe lîngă literatura lor, putem să ne formăm o imagine despre impasurile și reușitele românilor de acolo prin intermediul televiziunii, o manieră de a cunoaște zona socială și de simțire apropiată nouă.

Sistemul de emisiuni tip duplex permite schimbul de imagini direct, creează o atmosferă paralelă și o comunione de stare sufletească între vorbitori aceleiasi limbi. În cazul Bucureștiului și Chișinăului, avem de a face cu o filiație națională de tip, să zic așa, frate mai mare-mezin, de o găzduire în casa societății mature. Emisiunea lui Mihai Tatulici (difuzată acum mai bine de o lună), în situația dată, era și nu era de divertisment, pentru că teme precum integrarea religioasă a unui concetățean pierdut nu pot fi aproximate chiar așa, ca la tîrgul de mașini. Că singura preocupare a redactorului care l-a trimis pe Păunescu drept reprezentant al României post-totalitare la Strasbourg este propria persoană – nu mai este un secret pentru nimeni. Dar să categorisești, în mijlocul emisiunii, prin cuvintele unui nimeni, drept plăticioase mărturisirile unui preot care se impotrivesc superiorilor ecclaziastici, corurile atât de curate ale tinerilor sau excelentele opinii a doi pertinenți oameni politici – apare stupeifiant. Sigur, dacă facem emisiuni cu intruziuni

populiste, în care orice trăznăie sau insultă este propagată pentru milioane de telespectatori din partea unui anonim, putem ajunge oriunde. Dar măcar să nu mai avem pretensiile, cei care trebuia să ne comportăm cu generozitate, ca modele și înțepători, că avem cel puțin bunăvoiță în privința fraților noștri basarabeni.

Mihalea ironizează în altă limbă pe aceia care nu sunt vinovați de vicisitudinea istorică suportată sau pe M.T. conluzionând, la cuvintele deputaților basarabeni, că vom începe lupta pentru unire de luni, pentru că emisiunea e simbatică – este prea de tot. Nimeni nu dorește propaganda sau cenzură la televiziune, dar a crede că un duplex cu

Este evident că limba vorbită dincolo de Prut nu este atât de evoluată, este evident că ruralitatea de acolo este mai accentuată (dar și mai autentică). Sigur că, de la concursul după model occidental pînă la muzica aleasă, totul apare perfectibil. Dar a auzi un semidict ca Luchian

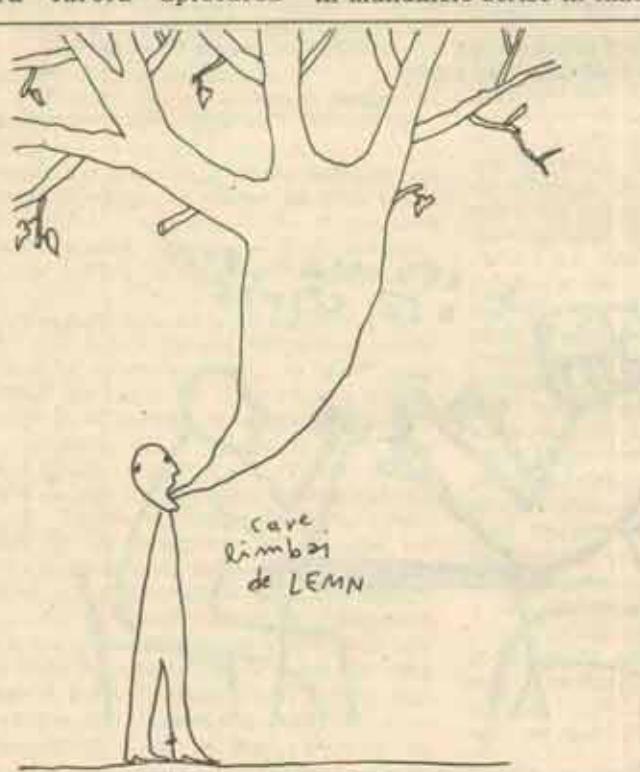
Basarabia este o ocazie de a ne afișa suficientă, ca în față concurenților de cunoștințe generale, de a provoca o rivalitate tehnologică intertelevizată, este o eroare. Să lăsăm mariile teme acolo, în empireul lor, și să ne bucurăm meschin de arroganța noastră sturiubatică.

ERATĂ

În numărul 10 al revistei "22", din 18-24 martie 1993, s-a făcut o confuzie între Consiliul de conducere al Centrului pentru Drepturile Omului și Consiliul de conducere al APADOR-CH. Rectificăm:

Pregătite al C.D.O.:
Gabriel Andronescu
Membri:
Eugeniu Cringariu

Lucian Mihai
Valeriu Stoica
Adrian Vasiliu
Director executiv al C.D.O.:
Renate Gavrila-Weber

ILIE ȘERBĂNESCU

LEUL CADE SI FĂRĂ MOTIUNE DE CENZURĂ

Foto: GINA MARIN

În timp ce forțele politice își consumau gloanțele în controversele asupra programului Văcăroiu, culminând cu infruntările de principii dar și de orgoliu în legătură cu moțiunea de cenzură introdusă de opoziție împotriva guvernului, leul – parțial incercând să demonstreze împlacabilul economic de dincolo de aceste pasiuni politice – își „consuma și el gloanțele”, răminind și mai firav în raporturile directe în care, de atât de puțin timp, a intrat cu valutele forte după aproape o jumătate de secol de izolare internațională, cind de unul singur fiind se putea da falnic și valoros. De-abia acum, cind paravanul inconvertibilității s-a ridicat, se vede cât de mare și tare este. Pe potriva competitivității și eficacității economiei românești.

Pentru mulți pare poate surprinzător că, după ce a vegetat luni de zile, într-o stabilitate „remarcabilă” la 430 lei dolarul, cursul monedei noastre naționale a început să plonjeze, ca la un semn, spre 600 lei dolarul. Ar și fi surprinzător dacă leul ar avea, pe piața de licitație bancară, un curs ce să stabilească toate regulile în materie: adică un curs influențat desigur de o politică a autorităților statale în domeniul monetar-economic (în funcție de obiectivele urmărite și prin intermediul mijloacelor de intervenție pe care le au la dispoziție), dar rezultând în mod fundamental din cerere și ofertă. În cazul unui asemenea curs mișcările line constituie regula, iar cele bruse reprezentă excepția și nu se produc decât atunci cind ceva cu totul ieșit din comun se petrece pe plan economic sau politic.

Evident, nimic excepțional pe plan economic nu a intervenit în ultimele săptămâni față de ultimele luni pentru a explica plonjionul leului pe piața licitației bancare, economia inscriindu-se în aceeași notă submediocră ca și în perioada în care, dimpotrivă, leul părea să prezinte o uimitoare stabilitate.

Nimic nu este însă surprinzător, în măsura în care cursul leului este produsul unor factori sui-generis pe piața licitației bancare în România. De fapt, înainte de toate nu este vorba de o autentică piață. Cele cîteva bănci autorizate să intermedieze tranzacții constituie tot atât de comunitate separate, fără comunicare între ele. Intrucît fiecare din băncile autorizate a încercat să satisfacă cererile de valută ale clientilor lor, pe cit posibil mai mult din oferta celorlalte bănci, s-a luat hotărârea ca solicitările să fie acoperite, în măsura disponibilităților, de fiecare bancă în parte numai pentru clientii proprii, negindu-se o soluție care, din contră, să oblige băncile să alcătuiască între ele o piață interbancară. Compartimentarea exclude evidențierea unei

cereri și a unei oferte pe ansamblu și, deci, formarea unui curs cu adevărat de piață. Ceea ce se stabilește ca reprezentant cursul zilei este decizia autorităților bancare împuternicite în materie, decizie care oricărat de avizată ar fi este subiectivă în absenta operării unei piețe autentice. În plus, Băncii Naționale – care este îndrăgită potrivit legii să supravegheze activitatea valutară și să promoveze o politică de curs – li lipsește îngherea principală de intervenție pe piață și, deci, de înfăptuire a acestei politici, neavând constituite rezerve valutare semnificative, din care să se folosească fonduri pentru vînzări de valută pe piață cind se dorește menținerea cursului leului sau diminuarea amplitudinii scăderii sale ori, dimpotrivă, care să fie integrată prin cumpărări de valută de pe piață cind, din contră, se urmărește slabirea cursului leului în scopul ieftinirii și, ca atare, a impulsării exporturilor. Singurele mijloace la dispoziția Băncii Naționale rămân, în asemenea condiții, cele administrative. Acestea pot opera fără îndoială, dar, dacă utilizarea lor se face cît de puțin contra currentului din evoluții economice, tensiuni negative se strâng și buba spară ceva mai tirziu, cu consecințe mai grave decât cele a căror producere să urmărește inițial și a fost evitată.

Din păcate, multe din acumulările negative cu exploziile lor întârziate au intervenit în urma unor intruziuni politice sau în legătură cu motivații de ordin politic. De altfel, toate exițările pe calea reformei în domeniul monetar au explicări politice, știut fiind că centralismul și comunismul se temeau de un curs valutar unic și de convertibilitatea monedei ca dracu' de tâmplie,

căci le expunea la adevăr și le spărgea oala comună, instrumentul economic al autoritarismului politic. Nu întâmplător reforma în ce privește cursul și regimul valutar a excelat prin jumătăți de măsură tocmai datorită unor resorturi politice, de fapt în încercarea de a nu se scoate la suprafață determinarea ultimă a marasmului economic și a lipsei de eficiență și competitivitate: neviziabilitatea unui segment al industriei. Este evident de ce tirul antireformiștilor se îndreaptă asupra Băncii Naționale, acuzând-o că ar duce o politică de provocare deliberată a căderii monedei naționale, întrucât miza este ca, în numele asigurării funcționalității industriile fără delimitările necesare în cadrul acestaia, să se salveze de fapt oala comună care oferea omnipotență unei oligarhii incompetent. Acest tir deșăntăț timorează reformiștii și efectul este că, din nefericire, căutându-se pe mai departe soluții prin jumătăți de măsură, lucrurile mai mult se complică, iar tensiunile se autoînlănțează în cerc vicios.

Nimic nu poate ilustra mai pregnant toate acestea decât mișcările de pe piața licitației bancare din ultimele luni. În încercare politică total rău venită de a scuti noul guvern (format după alegerile din septembrie) de incomoda sarcină de a asimila în economie un curs prea devalorizat al leului – ceea ce înseamnă, prin scumpirea importurilor, o creștere a prețurilor interne – a dus rapid la pierderea echilibrului ce se stabilise în vara trecută tocmai prin lăsarea liberă a cursului potrivit cererii și ofertei. Cursul a fost, timp de cîteva luni, menținut administrativ – deci artificial – la 430 lei dolar. Pe piață neagră – care este totuși o piață, deși foarte „subtire” (de volum comparativ mic) – leul în schimb s-a prăbușit rapid, în parte normal, ca exprimând un fenomen real și în parte artificial, ca replică tocmai la nerealismul celui bancar.

Efectele adverse n-au întârziat să apară. Caracterul neremuneratorului al cursului pentru deținătorii de valută (exportatori de mărfuri și servicii) i-a determinat pe aceștia să n-o vîndă pe piață internă, căutând să se descurce pentru plățile din țară cu disponibilitățile lor în lei sau chiar cu credite în lei (la care au apelat în ciuda dobînzilor severe). Diverse evaziuni valutare au fost puse pe rol sau intensificate: cereri către clientii străini de amânare a plăților pentru a se beneficia de un curs eventual mai favorabil la intrarea valutăi în țară, înființarea de conturi în străinătate pentru sume în așteptare, imaginarea unor multiple aranjamente „barter” (de troc de mărfuri) pentru ca valuta incasată să nu mai treacă prin țară în vederea unor importuri etc. De asemenea, întreprinderi de comerț exterior s-au constituit într-un fel de intermediari între posesorii de lei și cei de valută, accesul la aceasta realizându-se la cursuri apropiate de cele ale pieței negre, iar tranzacțiile înlesnite de respectivii intermediari, precum și de alții, care au devenit un fel de agenți de schimb valutar en gros, depășind de

3-4 ori volumul tranzacțiilor încheiate pe piață licitației bancare.

Scadențele au venit relativ repede. Fără să se fi eliminat măcar ceva din constringerile a căror combatere a fost vizată, au apărut probleme noi, mult mai grave. Preziunea în direcția alinierei cursului la cel de pe piețele paralele, inclusiv cea neagră, a crescut. Banca Națională n-a avut din ce să-și strângă un quantum rezonabil de rezerve monetare. Guvernul Insuși a întâmpinat dificultăți în procurarea valutelor necesare importurilor de energie și materii prime pentru a preîntâmpina o gripare a mecanismului economic.

În măsura în care s-a renunțat în extremis la retinția de către stat contra lei a unei părți din valută incasată de agenții economici, alternativa pentru asigurarea valutelor destinate importurilor respective nu era decât de a se apelează la piața licitației bancare. Să, de fapt, de a se recurge la soluția administrativă a alocării valutelor către stat (în spătă, către regia RENEL) în dauna altor alți clienți. Nu întâmplător, din comunicatele oficiale ale Băncii Naționale asupra cursului de schimb a dispărut referirea la coeficientii de execuție a tranzacțiilor de valută din oferta proprie pe bănci. Numai că degeaba. Pe întreaga piață de licitație bancară se efectuau într-o lună tranzacții de peste 4 ori mai mici decât necesarul minim estimativ al guvernului. Ca atare, cursul trebuia lăsat liber pentru ca, prin scăderea previzibilă a leului, deținătorii de valută să fie stimulați de a o scoate de la ciorap. Deja, ca urmare, tranzacțiile zilnice au sărit de la 1,5-2 milioane dolari la peste 4 milioane dolari. Mișcarea descendentală a leului este deci deliberată și se încearcă o controlare administrativă a ei, căci altfel o cerere bruscă de valută din partea RENEL – imensă în comparație cu oferta posibilă – ar putea pur și simplu prăbuși cursul de pe o zi pe alta, creând o dandana și mai mare.

Consecințele noii căderi a leului se constată claram. Economia va trebui să absoarbe noul curs prin trecerea la un palier generalizat de prețuri mai înalt. Controversa dintre reformiștii și antireformiștii se va înăspri, fiind posibil să cadă și capete. Din păcate, această controversă – sau mai precis presiunile serioase ale antireformiștilor, din care atâtă ocupă poziții politice puternice – împiedică luarea măsurilor de coarde în politica de curs valutar. Să, dincolo de orice altceva, aceasta înseamnă lăsarea liberă a cursului, în măsura în care Banca Națională n-are mijloace financiare de a-l controla. Dacă nu se acceptă un alt argument, ar trebui avut în vedere măcar acela că este degeaba a luptă fără mijloace împotriva curențului, întrucât de fapt prețul plătit este mai mare. Notă ce trebuie acordată pentru politica eronată de curs valutar dusă în perspectiva instalării noului guvern și o bună perioadă după aceea vorbește de la sine, căci deteriorarea actuală a leului, chiar ca simplă ieșire din chingă, este mai pronunțată decât cea care s-ar fi produs fără încercarea neprofitabilă de a ține un timp cursul în fru în mod artificial.

Pentru o comunicare eficientă

individual la aparatul tehnic, de prelegerile unui instructor specializat din Marea Britanie, dl. John Veanables, și de reputații specialiști români în probleme de mass-media. „Întîi profesionalizarea, apoi posturi independente” – a schițat dl. Stere Gulea o ordine a priorităților în sistemul comunicării prin unde hertziene.

Astfel să ar putea opri proliferarea veleității agresiv din mijloacele de informa-

mare în masă românești post-decembriste.

În cadrul conferinței și al cocktail-ului care i-a urmat să-a discutat necesitatea deschiderii unor cursuri similare pentru cei ce doresc o calificare în sferele comunicării prin televiziune, problemă enunțată deocamdată doar ca deziderat,

având în vedere costul echipamentului de training pentru asemenea școală (estimat la 300.000 dolari). Să ceea ce este notabil, după trei ani de presă liberă să-născă fireasca întrebare: „Cui se adresează presa?”. „Disponibilitatea pentru a înțelege publicul și vitală, una dintre limitele presei românești fiind egocentrismul” (Dorel Sandor). Un răspuns corect la această întrebare ar reduce substanțial jocul dramatic al tirajelor atitor și atitor publicați... (DOINA POPESCU)

social, întrucât pînă la începutul anului 1994 vor funcționa în România

circa 100 de posturi teritoriale de radio. În cadrul conferinței de presă organizate luni de Academia de Teatru și Film, care patronează această formă de școlarizare postuniversitară (prima de acest gen din România), s-a relevat eficiența cursului – cursanții, riguroz selectați, beneficiind de acces

școala de Radiojurnalism din cadrul Academiei de Teatru și Film, înființată cu sprijinul Fundației Soros pentru o Societate Deschisă, Know How Fund și BBC World Service Training, răspunzind cerinței sociale de comunicare modernă, va deschide la 5 aprilie a.c. a doua serie de cursuri destinate celor care doresc să se califice pentru comunicarea prin radio.

Cursul, prin formula lui modulară și intensivă (două sesiuni în șase luni), răspunde realității unui comandament

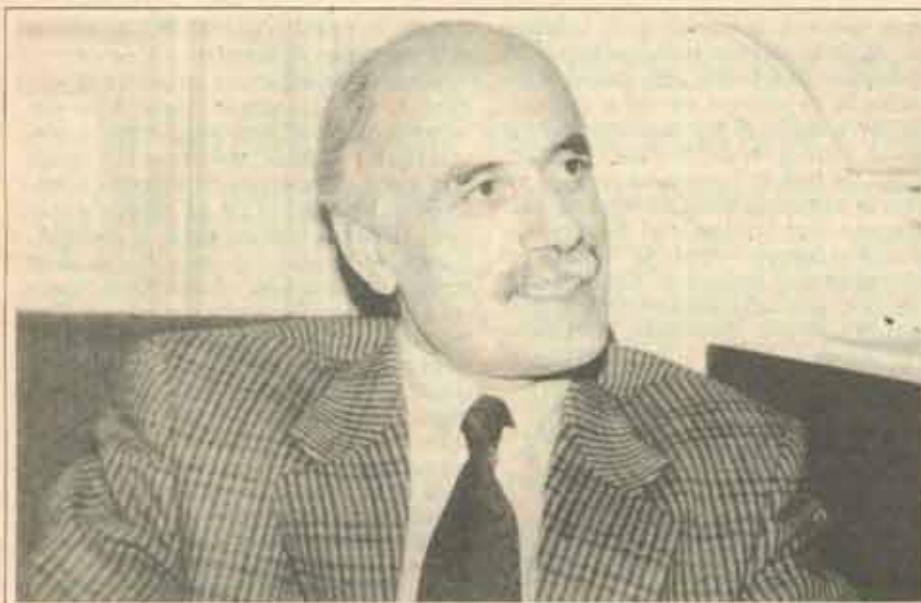

Foto: Gheorghe Marin

INEVITABILA MEZALIANȚĂ

*Interviu cu STERE GULEA,
realizat de GABRIELA ADAMEȘTEANU*

- Să vrei să creezi un stat democratic, sau doar să mimezi că vrei

Revoluția lipsește din filmul dvs. - Vulpes-Vinitor - deși acțiunile se petrec exact în luniile de dinainte și după. De ce?

Scenariul nu conținea, ca să zic așa, "revoluția română în direct", pentru că era optica unui om aflat în afara țării și care și-a format o atitudine privind lucrările din afară. Eu eram obligat să respect această optică, a scenaristului. Ce s-a întâmplat cu Revoluția este extrem de controversat și greu de aflat. După entuziasmul aproape mondial, au inceput să apară semnele de întrebare. Occidentalul, care s-a simțit mintit, îngelat, a reacționat (în special mass-media) cu o oarecare violență. În ce măsură au fost îngelați, și-au lăsat îngelați, le-a plăcut să se lasă îngelați sau chiar îi au contribuit la această îngelație este o problemă care ține de conștiința lor. Toată lumea însă, inclusiv noi, încreză că am inceput să fim mai circumspecti. De la un credit în alb (pe semnele nemainătății în istoria noastră) am ajuns la o imagine care a devenit treptat cea de astăzi: un popor și o țară în care se întâmplă lucruri ciudate, neclare, despre care este foarte greu să te pronunți. Cred că aceasta este imaginea pe care o are lumea despre România, despre români. Și inclin să cred că nu este întâmplătoare, că că anumite forțe au gindit-o așa. Pentru că de fiecare dată cind suntem aproape de a închega căt de ceva, un eveniment provocat sau declarată belicoase vin și dărâmă tot efortul de pînă atunci.

Deci absența Revoluției din scenariul filmului este o absență deliberată.

Ea are două explicații: una este legată de faptul că autoarea nu a trăit direct evenimentele, și deci pentru a vorbi despre un lucru atât de complicat și controversat și-ar fi incalcat, poate, deontologia profesională. Și inclin să cred că explicația a doua se datorează acelei suspecții pe care lumea a căpătat-o față de acele evenimente, dar și față de poporul român după tot ce s-a întâmplat. Cum așa am simțit eu lucrările.

Dvs. ați fi introdus episodul Revoluției?

Da. Eu am simțit tot timpul nevoie să vin cu acest lucru. Am crezut și cred că o asemenea imagine - fără evenimentele directe - este unilateralizantă și ușor nedreaptă. Pentru că o parte a populației - cea care a participat - excedă, sătulă de tot ce se întâmplă în România (inconștient sau conștient asumat), n-a

mai putut răbdă și s-a expus. Unii și-au dat viață chiar... Deci pentru acei oameni, pentru partea care a fost de indiscutabilă bună-credință, lucrările ar fi trebuit arătate. Eu am încercat să diminuez această absentă, am încercat să introduc cel puțin cîteva mici episoade, dar m-am izbit de problema costurilor care depășeau devizul care se făcuse pe scenariu. De aceea, filmul este o imagine făcută de un regizor român pe baza imaginii unui om care a trăit în România, care este atașat de România, dar care are o anumită vizionare circumscrisă față de evenimentele din decembrie '89.

Am senzat că există șansa ca spectatorul român să fie frustrat de absența Revoluției. Pujinile imagini documentare că există despre ea trezese mereu interes. Oamenii se uită la ele cu o anumită aviditate, ca și cind ar putea să descopere un înțeles al faptelelor care le lipescă. La fel ca în "Blow-up". De aceea v-am întrebat dacă ați fi introdus Revoluția în scenariu.

Întrebarea mi se pare absolut firească și bănuiesc că va fi unul dintre punctele de discuție legate de film. Dar filmul prezintă o realitate românească văzută mai de la distanță, mai în mare și, astfel văzută lucrările, prea multe schimbări nu se percep în România. Spun uneori că, din păcate, realitatea confirmă previziunile acestui film, deși eu aș fi dorit foarte mult să le infirm.

Vă referiți la "reîntoarcerea Securității"?

Acesta este aspectul simbolic. Problema este că anumite forțe care au constituit suportul sistemului totalitar continuă, de fapt, adoptând alte titulaturi, să fie suportul unui regim pseudo-democratic. La noi se păstrează aspectele formale ale unui stat democratic, dar în realitate instituțiile nu au acea independentă dintr-un stat de drept și, de fapt, pe dedesubt totul se condiționează. Nu chiar ca înainte, dar reflexele au rămas aceleași.

Cred că s-ar fi putut da și o altă structură instituțională, de vreme ce nu se poate schimba imediat o întreagă administrație facută din oameni vechi (nici o schimbare de regim politic nu a însemnat și o schimbare de administrație de la o zi la alta)?

Da, s-ar fi putut. Problema este a voinei. Vrei să creezi un stat cu adevărat democratic sau vrei să-l mimezi, din diverse considerente. Mi se pare că tot timpul s-a mimat și se mimează această voine. Noi suntem dependenti prin imprumuturile din care trăim de trei ani încoace. Datorită condițiilor puse de țările democratice se creează instituții ale statului de drept, dar ele nu au independentă, pentru că nici nu se vrea

■ România - o țară în care se petrec lucruri ciudate, despre care este foarte greu să te pronunți ■ cred că această imagine este gindită anume, de anumite forțe, pentru că de fiecare dată cind suntem aproape să închegăm ceva, un eveniment provocat dărâmă totul ■ pînă și un guvern care se vrea fedesenist trebuie să apeleze la competențele unor economisti care nu fac parte din FDSN ■ dacă nu liderul partidului, măcar "mîna a două" ar trebui să fie un tehnician, pentru că deciziile politice să aibă ca suport credibilitatea economică ■ în alegeri s-a misat prea mult pe bunăvoiță electoratului ■ nu poți face în 1992 campanie ignorind forța imaginii și a televiziunilor ■ revenirea la competențele profesionale mi se pare esențială ■ sunt uluit de căderea disponibilitatea voleitaristă există și în opozitie ■

INTERVIUL SĂPTĂMÂNII

ca ele să fie independente. S-a spus - și eu merg pe această teorie - că de fapt democratizarea României, crearea unui stat de drept este deliberat amintată pentru că puterile oculte să capete legitimitate economică și apoi să aibă și influență politică de rigoare. Cine a avut acces în pîrgăriile de conducere ale statului comunist? Activiștii de partid, Securitatea și acilii. Pînă cind o parte a avuției naționale nu va intra în mîinile acestor grupuri oculte va fi amintată crearea statului de drept, a instituțiilor funcționabile. De aceea sunt populare aceste instituții cu oameni aserviți, care nu au posibilitatea de a fi independenți cu adevărat, chiar dacă instituțiile se declară independente. Puterea este dependență de această putere ocultă, paralelă, care la rîndul ei este dependență de fatada Puterii. Și astfel se întră într-o buclă. Este un pact nescris,

● Politicul fără competență economică e sortit unei opozitii de decor

Dacă ar fi avut posibilitatea să ocupe o parte din posturile de decizie, oamenii Opozitiei aveau pregătirea, capacitatea, experiența, antrenamentul necesar? În ce măsură oamenii din opozitie se vor deosebi de cei vechi - după ce vor pătrunde incet-incet în diverse funcții, "împreștiind" administrația așa cum au impreștit "Parlamentul". (Pentru că acesta mi se pare, mai devreme sau mai tîrziu, mersul normal al lucrurilor.)

Riscul este să nu se deosebească prea mult. Lucrările au o asemenea intercondiționare incit cred că opozitia nu ar avea puterea de a-si pune în aplicare un program cu adevărat gîndit democratic și după criteriile absolute ale capitalismului. În cel mai bun caz, soluția este mezalianță, ceea ce este deja vizibil în paradoxala comportare a unor politicieni din opozitie, care au inceput să simtă gustul puterii. Ce principii guvernează astfel de atitudini? E vorba de o ideologie de partid? Si care este ea? Deocamdată titulaturile partidelor mi se par fără acoperire, o simplă mimare a unui limbaj care funcționează peste tot în lume - creștin-democrație, social-democrație, liberalism. Dar la noi intîlnesc concepții liberale în ceea ce mai așașă social-democrație, și invers. Mi se pare că presa (și noi toți) am căzut în capcana unei terminologii care nu acoperă o realitate. Opozitia nu are analizele necesare unui program. Orice program trebuie să pornească de la analiza realității și să facă apoi programe. Dar opozitia nu are instituțiile necesare pentru aceste analize. Si oricît de bun ar fi, un specialist nu poate face de unul singur programe. De aici lipsa de competitivitate a programelor opozitiei, chiar dacă ele sănătățile de economisti valabili. O altă greșeală care cred că s-a facut (și se face în continuare) este aceea că opozitia mizează numai pe specialistii apartinând partidelor în cauză. Societatea românească nu are însă o asemenea infrastructură dezvoltată incit fiecare partid să-și aibă specialistii lui în diverse domenii. Infrastructura competență și avizată, de tipul pregătirii economice, face parte atât din guvernul actual (sau din cele trecute), cit și din opozitie. Deci pînă și un guvern care se vrea fedesenist trebuie să apeleze la competențele unor

economisti care nu fac parte din FDSN. Astăzi arată că partidele nu sunt conduse după cerințele momentului actual în lume. Astăzi nu pot conduce numai prin calitate de politician. Prim-ministrul tărilor dezvoltate sunt în primul rînd niște oameni bine pregătiți din punct de vedere economic. Opoziția trebuie să-și reorientize staff-ul pe aceste criterii, nu numai pe criteriul politician. Politicul fără competență economică este sortit unei opozitii de fată, de decor. Nu neapărat liderul partidului, dar "mîna a două" ar trebui să fie un specialist, un tehnician, pentru că deciziile politice trebuie să aibă ca suport credibilitatea economică. Altfel, orice decizie politică riscă să fie contraproductivă și să rămînă numai vorbă goală. Dacă nu vii cu soluții concrete la situații concrete ajungi în situația în care noi suntem de trei ani încoace.

● Alegerile s-au pierdut din lipsă de profesionalism

Încă ne mai uităm, după jumătate de an, la alegerile pierdute, poate și pentru că nu s-a analizat suficient motivul pentru care au fost pierdute... Electoratul Convenției a simțit că au fost pierdute și a fost demoralizat. O parte dintre politicienii opozitiei s-au purtat ca după o victorie. Care e imaginea lui Stere Gulea, ca om politic, nu ca regizor?

Concluziile decurg din ceea ce vorbeam mai înainte: lipsa de profesionalism. Campania electorală trebuia făcută pe baza unor analize asupra a ceea ce vrea electoratul și a ceea ce îl preocupa prioritar. Apoi trebuiau degajate soluții în cîteva probleme ardente. Care a fost unul dintre sloganele Convenției? Schimbarea. Este un slogan abstract, fără șanse de a fi înțeles de mareea masă a populației, un slogan care nu poate aduce electorat. Dimpotrivă. Schimbarea, speranța sunt lucruri abstracte. Ce îl interesează pe muncitorul pîndit de spectrul somajului? Ce a spus FDSN? Un milion de locuri de muncă. A mintit. Da. Dar minciuna asta i-a adus voturi. Tânării și-au cîntărit Iliescu le-a dat pînă. Decit să spui că nu e adevărat, că nu Iliescu le-a dat pînă, trebuie să spui: "Bine, Iliescu îl-a dat pînă. Noi îl vom da utilajele cu care să-l lucrezi". Era o contracarare a sloganului lui Iliescu. S-a misat prea mult pe bunăvoiță electoratului. Bunăvoiță vine la electoratul conștient de mizeria și neajunsurile populismului și comunismului. Dar nu poti miza numai pe ea. Convenția nu și-a pregătit electoratul sub nici o formă. CDR a mers pe ideea că electoratul este obligat să voteze cu Convenția, nemaiînțînd de aspectul tehnic al campaniei electorale. Nu mă pricpe la campanii electorale, dar din cîte cunosc aceasta este o zonă în care analiza sociologică concretă și detaliată conlucră cu punerea în imagine a acestor dorințe ce urmează a fi satisfăcute de partidul care consideră că poate aduce soluții. Se lucrează cu o realitate foarte greu palpabilă, mereu în miscare, în schimbare, căreia trebuie să-i detectezi linile de aspirație și să concepi imagini, să învelești partea aridă sau abstractă într-o imagine concretă, plăcută, agreabilă, plină de speranță. Este ceea ce se cheamă stanolul. S-a văzut la cei care au avut și au puterea că ei au fost mult mai

concret, au avut un staff de profesioniști în imagine în campania electorală – ceea ce nu a fost cazul la Convenție. La Convenție s-a lucrat pe voluntariat, fără organizare, fără program, fără oameni competenți. Este greu de imaginat să faci în 1992 campanie ignorând forța imaginii și a televiziunii. Părerea mea este că în campania electorală, Convenția a ignorat aproape complet imaginea. Chiar șeful campaniei electorale a CDR – dl. Ilie Păunescu, care, de altfel, poate fi un om stimabil – spunea că pe el nu îl interesează televiziunea. Aceasta este un lucru trist și grav. S-a spus că au fost fraude. Bineînțeles că au fost. Din păcate, trebuie să spunem că peste tot s-au făcut, se fac și se vor face fraude. Alegerile le-a câștigat Puterea, dar le-au pierdut și partidele din opoziție. S-au făcut cîteva analize serioase, de care trebuie să se țină cont pe viitor, pentru că altfel se vor pierde și viitoarele alegeri, iar opoziția va fi în continuare de decor.

● Nu se poate face politică numai cu bunăvoieță

Astăzi nu pot fi un partid fără să ai un departament de imagine. Imaginea conținează aproape mai mult decât programul, pentru că ea poate valoriza la maximum chiar și ceea ce uneori nu este în program. Sînt încă tributari amatorismului. Sînt mirat mereu de oameni care își asumă sarcini și competențe în domenii cu care nu au nici în clin nici în mîncă – văd astă și în propriul meu „partid”, ca să zici așa. Eu nu mă bag nici măcar în chestia asta legată de imagine și de campanie electorală, pentru că știu că sunt anumite lucruri pe care nu am nici timpul și nici disponibilitatea necesară pentru a le invăța. Dacă ar fi mai multă prudență și responsabilitate în a-ți asuma răspunderi, cred că lucrurile ar putea merge cova mai bine. Dar asistăm în această boală: oamenii care dezertează de la profesiile lor (unii dintre ei chiar personalități în domeniul) și care se trezesc brusc că vor să facă altceva. Sau și altceva. Mi se pare că nu reușești decât să arunci o lumină proastă asupra propriei tale competențe, în domeniul căruia te-ai consacrat. Revenirea la competențele profesionale pentru care te-ai pregătit este, cred, o condiție esențială. Sint uluit de cătă disponibilitate veleităriștă există la oameni, și mai ales în Opoziție. Este incredibilă această dorință de a fi peste tot. Sigur, mi-am pus și eu această întrebare și din această cauză intenționez să mă retrag din partid și din politică. Consider că sunt anumite lucruri, în politică, pe care structura mea nu le poate indeplini.

Care ar fi deci calitățile unui politician?

Cred că în afară de o anumită abilitate, care nu înseamnă neapărat inconveniență, inconstanță, ci perspicacitate, promptitudine în a găsi soluția cea mai bună și cea mai rapidă într-un anumit moment dat de criză politică, atunci cînd poti câștiga un avans considerabil, trebuie să ai o anumită prudență în fața unui evantai de soluții din care să alegi soluția cea mai bună. Prudență și circumșpectie (nu neîncredere) față de oameni. Sentalimentalismul nu funcționează în politică. Ai nevoie să stii să-ți alegi și să delegi competențe. Nu poti face politică dacă nu știi să-ți alegi oamenii și să le oferi posibilitatea de a simți că sunt utili, că pot veni cu soluții. Trebuie să fii foarte atent și disponibil la mediatisarea ta. Trebuie să ai un spirit echilibrat și tolerant, deci trebuie să fii o natură echilibrată și tolerantă. Un spirit al compromisului strict în scopuri politice, și nu personale. O calitate esențială este charisma. Trebuie să fii, totuși, născut și să ai datele pentru a intra în relație cu oamenii. Omul, chiar și cel care nu te cunoaște, trebuie să simtă că ești de-al

lui și că, prin televizor, îi intră în casă și ești binevenit. Dacă îi ești antipatic, poti face oricite eforturi, nu reușești. La noi se mai pune o problemă: simplitatea și directețea limbajului. Mi se pare că mare parte din politicienii noștri din opoziție au un limbaj prea sofisticat, prea abstract, un discurs prea intelectualist și termenii limbajului nu sint pe înțeles tuturor. Nu trebuie să cobori la vulgaritate, dar trebuie să găsești limbajul cel mai direct și mai simplu, în care să

intervină și o doză de plasticitate în exprimare. Dacă nu ai harul exprimării plastice, e destul de dificil să te faci ascultat. Un discurs, oricât de bine ar fi el conceput pe hîrtie, nu este un discurs politic de succes.

Ce părere aveți despre doctrinile care se votează acum în PAC?

Cred că trebuie discutată mai demult problema identității doctrinare a PAC. Ce se întâmplă acum are mai degrabă un aspect teoretic decât practic. Nu prea văd mariile deosebiri între doctrina civic-liberală sau liberal-civică. Iar ceea cea creștin-democrată riscă să incureze și mai mult lucrurile. Înclin să cred – de altfel am și spus-o – că cei care au venit cu ideea moțiunii au avut în gînd să impună niște principii liberale, care să arătă și să impună de la sine într-un program. Dar ei au vrut să-și aranje drepturile primatului doctrinar pentru a câștiga o poziție puternică – dominantă – în partid. De aici starea de tensiune din partid din acest moment.

Să revenim la filmul dumneavoastră. Cum l-ați prezentat spectatorilor?

În film este vorba de o prietenie, maculată și distrusă de suspiciuni, neîncredere, trădare. Acesta ar fi deci unul dintre unghîrile care mă interesă cel mai mult. Adică în ce măsură un stat polițesc nu mai lăsase practic nici un fel de ungher, intimitatea trebuie să fie deosebită, ascultată și ținută sub control. Pentru mine, asta a contactat mai mult chiar decât metafora cu blana de vulpe cioplită. Am vrut să fie un fel de radiografia unei stări sufletești, într-o perioadă istorică foarte precisă și foarte circumscrisă – finele stăpînirii lui Ceaușescu –, care mi se pare că a avut valențe speciale, pentru că se ajunsese la o altă extremă decât ceea ce se trăise în anii '50. Toată România devenise un fel de mare inchisoare, un țară unde, sub aparență unei libertăți de mișcare, majoritatea ființelor erau un fel de automatisme. Sigur, nu se distrugea întreg comportamentul uman, dar era în esență dirijat: ajunsesem ca niște cobai. Am vrut să arăt această stare, care nu are nimic spectaculos în ea, pentru că viața noastră era foarte ternă, previzibilă, monotonă... Am vrut să arăt această lipsă de eveniment, apoi insinuarea răului și a compromisului care devine, pînă la urmă, un râu acceptat prin personajul Clarei. Ea acceptă pînă la urmă să-și trădeze și să-și mintă prietena, rămine în continuare cu securistul și ar fi fost dispus să rămână cu el și după Revoluție, dacă el nu și-ar fi luat talpașia. Deci, odată facut compromisul, inertia ducea lucrurile mai departe, decizia rămînind să-oi să neprevăzutul. Pentru mine ar fi imbucurător dacă filmul ar putea fi și un document al acestei perioade, pentru că, spre deosebire de alte cinematografii, noi chiar nu prea avem filme-mărturii despre contemporaneitatea în care să-ă intimplă să există. E o recuperare, oarecum tardivă. Am vrut să fac un film despre actualitatea imediată dintr-un fel de obligație morală față de mine, față de profesie, față de faptul că înainte trebuia să mistifici realitatea, dacă voiai să vorbești despre contemporaneitate. Mi-am zis că e un act tardiv de recuperare, ca un memento pentru generațiile viitoare – în măsura în care va mai interesa pe cineva ce se întimplă în '89 cu noi.

Foto: GINA MARIN

Ce ecouri a avut carte Herta Müller, care pătuie lăsa să se prevadă reacția în privința filmului?

Cartea, un roman (intitulat *Vulpea a fost totdeauna vinător*), a apărut în septembrie. Am înțeles că opinile asupra ei au fost controversate. Pină la această carte, Herta s-a bucurat de un real succes, dar această ultimă carte nu a fost, din cite am înțeles, considerată unanim un succes. Pentru că Herta Müller era o personalitate cunoscută în Germania, raportarea la roman era oarecum previzibilă. Sigur, mă pot iluziona, dar la Berlin am avut sentimentul că filmul a fost primit cu interes. La un festival unde se văd zeci de filme, lumea ajunge și la un fel de saturare, întîlnesci opinii de la extremitate de favorabile la cele extrem de defavorabile. Factorul subiectiv intervine la maximum, pentru că este analizat un film printre altele, într-o cascădă. Cronicarii nu apucă să vadă toate filmele, citeodată să vadă doar o secvență sau întreabă vreun coleg. Cronicarii de film români care au participat și la conferințele de presă ale altor filme spuneau că *Vulpe-Vinător* ar fi avut o primire bună. Rămine ca ei să fie răspunzători de afirmația făcută.

Există în filmul dumneavoastră (după opinia mea) date pentru o interpretare nu anunță a relațiilor umane. Dacă revenim la problematica prieteniei?

Cum v-am spus, este o prietenie minătă înceț-înceț de cancerul neincrederei, un cancer provocat de securistul care se înșinuă. Și care, în ultima instantă, facea un lucru foarte omenesc (numai că el îl făcea deliberat, pentru un anumit scop), iar personajul feminin cădea în această capcană. Apoi relațiile interumane deveneau atât de ciudate ca alianțe: ea, deși

află că el este securist, din inertie sau mai știu eu ce, nu provoacă ruptura. Așa s-a întâmplat în foarte multe cazuri, aproape de societatea subterană, care există paralel. Compromisul era clipă de clipă singura sansă pe care omul o avea pentru a exista. Astă insă nu a dispărut peste noapte, odată cu decembrie '89. Viața merge mai departe. Tot acest halo-mâs moral sau imoral e viața noastră de care am vrut să scăpăm odată cu '89, dar nu scăpăm pentru că nu se poate scăpa așa ușor. Cam astă, printre altele, aș fi vrut eu să arate filmul.

Mic mi s-a părut că a ieșit. Personajul feminin este extrem de uman, de credibil și am percepțut abandonarea ei, după Revoluție, ca un gest nedrept.

De fapt, este personajul sacrificat de toată lumea.

Securistul are „față de băiat”, dar nu am fost sigură dacă întrînd în această relație el era în misiune. Iar la ultimul telefon mi s-a părut chiar posibil să fi fost le-gat de Clara printre un sentiment autentic.

Sigur, este posibil. De fapt aici începe nebunia – nu pot să despartă. Securistul nu avea sentimente „securistice”. Există atitudini, interese, dar parte de sentiment nu se poate controla. În fond (îți spui) între nevasta-scorpie-cu-bigudiuri și cealaltă... E și el om, și e băiat sim-patic. Așa am vrut. Adică nu am vrut să fac un film ideologic, ci unul despre viața noastră, așa cum am receptat-o eu. Viața în care nu pot să zici rău-rău în absolut și binele-bine în absolut. Fără a introduce și eu nota de confuzie. Dar cum domeniul artisticului este domeniul umanului, totuși e bine să încercăm să ne ferim pe cît posibil de introducerea criteriilor ideologice. Am vrut să fac un film cît se poate de normal și de adevărat și să arăt o lume – care am fost noi – chinuită, opresată, care cu greu și prin miracol a supraviețuit cu cîte ceva bun și uman. Si, fără să absolvi cumva poporul român de vinovăția lui, inclin să cred că prinț-o parte bună și conștientă parcă am fi meritat ceea mai mult după această revoluție. Sigur că merită ceea ce ceri, dar (și și pentru clipele acelea de grăție) parcă cinismul realității și al istoriei este prea mare. Astă, mai ales, am vrut să arăt în final, în invocăță către Dumnezeu. Singura cheie la care am ajuns eu, ca fiindcă, este astă: că nu înțeleg. Adică înțeleg, dar nu înțeleg de ce totuși așa?

OSLOBODENJE, ULTIMUL ZIAR LIBER DIN SARAJEVO

Ziarul Oslobodenje ("Eliberarea") a fost fondat în 1943 de un grup din Rezistență. Prin 1990 devenise cel mai puternic trust de presă din Bosnia-Herțegovina – edita 21 publicații, dintre care două cotidiene. Cei 3.000 de salariați lucrau într-o clădire ultramodernă din Sarajevo, construită în 1984, cu ocazia Jocurilor Olimpice. Oslobodenje apărea într-un tiraj de 60.000 de exemplare. Redacția sa multinatională, alcătuită din croați, musulmani și sirbi, a oferit și continuă să ofere informații necenzurate. Jurnalista de la Oslobodenje respinge orice discriminare întrimeiată pe origine etnică sau apartenență religioasă și demonstrează prin conlucrarea lor posibilitatea existenței unui stat bosniac multinațional și democratic. Se explică, aşadar, de ce agresorii au bombardat și distrus aproape complet clădirea de stichă a ziarului.

Condițiile tragicе în care se trăiesc în Sarajevo nu au oprit apariția ziarului. S-a constituit o redacție de război, trei echipe a cîte douăzeci de ziaristi, care lucrează în adăpostul antiautomic al clădirii distruse. Oslobodenje apare zilnic în 1.000 pînă la 5.000 de exemplare și este distribuit de voluntari sub tirurile asediatorilor. Efortul eroic al echipei redacționale a-să soldat cu 4 morți, 12 dispăruți și 20 de răniți. Dar activitatea continuă cu îndirjire, fiindcă Oslobodenje rămîne simbolul libertății și a toleranței.

În aprilie 1993, Oslobodenje va serba împlinirea a 50 de ani de apariție. Va rezista asediului și se va strădui să pregeatească perioada de după război. Ziarul are însă nevoie de sprijin material imediat și de un ajutor pe termen lung pentru finanțarea recon-

struirii edificiului bombardat. Jurnalul-simbol din Sarajevo nu trebuie să dispare, iar supraviețuirea sa depinde de solidaritatea internațională.

De aceea, organizațiile Reporters sans frontières și World Media Network au lansat OPERAȚIUNEA OSLOBODENJE, o acțiune amplă de solidaritate cu ziarul bosniac la care vor lua parte publicații de prestigiu.

Publicațiile contactate de Reporters sans frontières pentru "Operațiunea Oslobodenje": "Al-Ahram" (Egipt); "Al-Fajr" (Ierusalimul de Est); "Al-Hayat" (Liban); "Al-Sahafa" (Tunisia); "Al-Watan" (Algeria); "Demokracija" (Bulgaria); "De Standard" (Belgia, de expresie flamandă); "Gazeta Wyborcza" (Polonia); "L'Opinion" (Maroc); "Mladina" (Slovenia); "Monitor" (Muntele Negru); "Nezavisimaya Gazeta" (Rusia); "Oslobodenje" (Bosnia-Herțegovina); "Republika" (Macedonia); "Slobodan Dalmacija" (Croatia); "The Australian" (Australia); "The Independent" (Anglia); "Vremea" (Serbia); "22" (România).

Publicațiile contactate de World Media Network: "Aftenposten" (Norvegia); "Berlingske Tidende" (Danemarca); "Christian Science Monitor" (Statele Unite); "El País" (Spania); "Ha'aretz" (Israel); "L'Hebdo" (Elveția francofonă); "The Irish Times" (Irlanda); "Libération" (Franța); "Milliyet" (Turcia); "Lidove Noviny" (República Cehoslovacă); "La Presse" (Canada); "Publico" (Portugalia); "Le Soir" (Belgia francofonă); "La Stampa" (Italia); "Der Standard" (Germania); "Süddeutsche Zeitung" (Germania); "Tages Anzeiger" (Elveția germanofonă); "To Vima" (Grecia).

Din România va lua parte la "operațiunea Oslobodenje" revista "22".

"putere"

Oamenii legii nu sunt deloc cei mai comozi interlocutori, atunci cind subiectul discuției îl constituie chiar problema Justiției, așa cum s-a întâmplat în cazul reuniunii Grupului pentru Dialog Social din 11 martie a.c. Deși problemele dreptului sunt de un interes general, abordarea lor efectivă presupune adesea cunoștințe speciale și controlul unui limbaj formalizat de care, în general, noi, profani, nu dispunem. Apoi, faimoasa separație a puterilor în stat (dar și în cadrul Justiției), oricât de benefică ar fi ea în principiu, trebuie recunoscut că îți pune uneori nervii la incercare: nu poti cheiona un judecător cu întrebările cu care te-ai adresa unui procuror, iar un ministru al Justiției nu-ți poate răspunde așa cum ar face-o un avocat. Intervin apoi diplomația, curtozian și, de ce să n-o spunem, arta de a evita unele răspunsuri ce nu sunt pe plac. Mai ales, anumite "razeri concrete" puse în discuție nu au fost, pesezine, prea agreste de unul dintre distinții oaspeți, așa cum se va vedea mai jos. Poate cel mai important rămline faptul că toată lumea – indiferent de poziția ocupată în organismele judiciare, ori de ceea cea politică – atunci cind aceasta poate fi făcută explicită – acceptă principiile de drept comune și că de aplicare a lor compatibile între ele și democratice.

Sau, mai exact, ar fi trebuit să spunem – toată lumea care a participat la întâlnire. Căci s-a înregistrat și o notabilă absență: cea a procurorilor. Toamăi ei întruniti să pună în acțiune legea umană nu lipsit, așa cum odinioară cea întrunită să pună în acțiune legea divină lipaise la banchetul dat în onoarea printului nou-născut. Dar, spre deosebire de urșitorii din poveste, procurorii – "ursitori" și uneori urșitorii acțiunilor judiciare – nu sunt invitați. Întâmplă-

toare sau nu, această absență mi s-a părut a avea valoarea unui simbol.

La întâlnirea de la GDS intitulată "Contribuția Justiției la edificarea statului de drept" au participat, ușădăr: d-nii Petre Ninosu, ministrul Justiției, Paul Florea, Ovidiu Zărescu și Paul Mitro, judecători la Curtea Supremă de Justiție, Viorel Roșu, de la Tribunalul sectorului 6, București, Valeriu Stoica și Lucian Mihai de la Facultatea de drept, Mihai Gliga de la Baroul de avocați – București, Victor Babuț, deputat FSN, fost ministru de Justiție, fost ministru de Interne, Emil Constantinescu, rectorul Universității București și președintele Convenției Democrațice, d-na Renate Gavrilas Weber de la Asociația pentru Apărarea Drepturilor Omului în România – Comitetul Helsinki. Au fost, de asemenea, de susă, d-nii Renaud Vignal, ambasadorul Franței, Coen F. Stork, ambasadorul Olandei, Niels Rosenberg, ambasadorul Suediei, Kanji Tsuchimura, consilier la Ambasada Japoniei, Rolf Frode Andersen, ambasadorul Norvegiei, Jean-Jacques Sonny Persell, consilier juridic la ambasada Franței.

Din partea Grupului pentru Dialog Social și a prietenilor acestuia am notat prezența lui Gabriel Andreescu, Radu Filipescu, Gabriel Lilceanu, Sorin Vieru, Anca Oroaveanu, Victor Bărsan, Mihai Sora, Mariana Celac, Thomas Kleininger, Mircea Diaconu, Radu Bercea, Magda Cărnețel, Andrei Cornea, Mihaela Berindei, Yves Michalos, Victor Neumann. Dl. Doru Cosma a fost moderatorul discuțiilor.

Absență se numește: Mihai Popa Cherecheanu, procurorul general al republiei, Nicolae Cochinescu, Gheorghe Nichita, Ioan Dan – procurori. (A.C.)

anchetă în legătură cu modul de aplicare al Legii nr. 18, a fondului funciar. Am fost singurul care am spus în Parlament că respectiva comisie nu-și găsește locul; de vreme ce de neregulile privind aplicarea acestei legi se ocupă Poliția, Procuratura, Justiția, Parlamentul nu are de ce să se amestice. Unde se amestecă Justiția, Parlamentul trebuie să aștepte ca ea să-și termine activitatea. Numai după aceea intervine. Nimănii nu a fost dispus să creată sau măcar să verifice că aceasta este o practică parlamentară în toată lumea, și nu o inventie de la mea. Mai mult, am spus că în momentul în care Parlamentul face o comisie de anchetă dar intervine Justiția, regula este că Parlamentul sisteză ancheta plină cind Justiția termină activitatea și continuă numai după aceea, dacă mai este cazul. Deci ignoranța parlamentarilor este foarte gravă, cu consecințe importante pentru țară, iar manevrele care se fac uneori și pe care ei sunt dispusi să le accepte sunt a doua explicație a multor logi proaste care ies din parlamentul nostru. Dar nu numai Parlamentul face astfel de lucruri. Si Guvernul să hotărîri ilegale, nenumărate.

PETRE NINOSU: L'urmare penală nu nu răspund. Dvs., în apel și v-ați mărturis

● La 15 luni de la adoptarea Constituției, Parlamentul nu a considerat necesar să chemă SRI pentru un raport

EMIL CONSTANTINESCU: O a doua categorie de abateri de la statul de drept vizează ignorarea (deliberată sau nu) a unor legi și mai ales a obligațiilor de control care decurg din ele. Un exemplu. Conform art. 62 din Constituție, Camerele Parlamentului se întrunesc în ședință comună pentru numirea, la propunerea președintelui României, a directorului SRI, pentru exercitarea controlului asupra activității acestui serviciu și pentru examinarea rapoartelor Consiliului Superior de Apărare a Țării. Ce s-a întâmplat? Sunt la 15 luni de la adoptarea Constituției. Parlamentul nu a considerat necesar să chemă SRI pentru un raport, deci el nu-și exercită un drept și o îndatorire. Iată că SRI și Consiliul Superior al Apărării rămân și funcționează în afara controlului parlamentar constitucional. Președintele țării poate să înainteze și el o propunere de nou director al SRI. Avea această obligație.

O treia situație este legată tot de Parlament, de faptul că după un timp de neexercitare a atribuțiilor se trece la numiri precipitate. Cum a fost cazul numirii judecătorilor Curții Supreme de Justiție (după 6 luni de la intrarea în vigoare a Constituției) sau înființarea Curții de Conturi. Dacă pentru Consiliul Legislativ și pentru Avocatul Poporului Constituția nu a fixat termene limită, rezultatul este că ele nu există încă pînă astăzi.

In ceea ce privește Procuratura și actele ei de sfidare a aplicării legilor statului să voi pronunța de fiecare dată, oriunde aș fi, pînă cînd se va realiza o schimbare în acest domeniu. Este vorba de neaplicarea sancțiunilor cuvenite celor care încalcă legea, și mai ales celor care comit fapte penale. Capitolele cele mai dureroase rămân cele legate de victimele represiunii din decembrie 1989, de evenimentele din iunie 1990 și din septembrie 1991. Nu s-au stabilit nici acum autori crimelor de omor și grave vătămări corporale, nici responsabilitatea autorităților care și-au încălcă obligațiile legale prin abuz sau neglijență. Modul în care au fost tratate aceste situații, tergiversarea identificării victimelor și a sanctiunilor vinovatelor arată că anumite autorități se plasează mai presus de lege. Imediat după evenimentele din februarie 1990, CPUN a adoptat Decretul 88, privind unele măsuri de ocrotire a organelor de stat, a instituțiilor publice, a sediilor partidelor, a liniiștii cetățenilor și a ordinii de drept. Ministerul de Interne nu și-a înălțat obligațiile nici în 13 iunie, nici în 14 iunie, nici în 15

în unele situații niște regulă, nu ține seai mărturisesc că este o c nu am trăit-o de puțin că obligația de parlamentare de meseria acestuia cunoștință de Constituție, de un minim b intervențiile trebuie găzduite. V-ați referit la 7 lui și la Consiliul Legislativ vedere că aceste instituții directe cu Parlament elaboră proiectele Parlamentului. Avibilitatea de senator, un proiect privind Cor Ne-am cam împotmol Avocatul Poporului. Omonimul Avocatului Franta să aibă amabilitatea României, pentru că apropiat nouă, și atunci o formă finală proiect Avocatul Poporului. Consiliul Legislativ, pînă remis observațiile.

Din Constituție trei președintele nu are n ce privește SRI. Parlamentul să-și formeze o comisie este cel care, potrivit pe seful SRI. După c ședințele Curții Suprême pe parte a disciplini Consiliul Superior a Fără a încerca să mă bucur foarte mult de proiectul propus de ministrul Justiției printr-un decret de vot, a Parlament.

EMIL CONSTANTINESCU: Că este foarte clară: facă nu au schimbat președintele nu doresc

Eu cred că ar trebui asupra evenimentelor și în special mă refer de la U.M. Magureanu a ordonat să fie unei unități de detinute militare, mi se poate afara problemelor magureanu se mai poate pune pricină Procuratura și "Nu știm cine sunt și este un exemplu în cinstea trebue să fi pentru a fi folosită o

● Justiția – barometru al climatului nostru

DORU COSMA: În primul articol al Constituției, în alineatul al treilea, se proclama faptul că România este un stat de drept. Statul de drept este un stat în care legea primează asupra arbitraului sau a bunului plac, unde există separația puterilor (dar nu o separație totală, ci una care implică și o colaborare), unde toate drepturile fundamentale ale omului sunt respectate, unde se dă prioritate absolută căilor de drept față de căile de fapt.

Motivele care ne-au determinat să alegem această temă constau în faptul că Justiția reprezintă un barometru al climatului nostru.

Aș invita pentru început pe dl. Mihai Gliga, întrucât întâmplarea face ca d-sa să fi fost apărătorul d-lui Ion Rațiu în procesul care s-a terminat nu demult, proape privind jefuirea casei sale în iunie 90. În fața instanței de fond a cistigat, iar în fața instanței de recurs a pierdut din motive pe care ni le va explica.

MIHAI GLIGA: Pentru început voi ridica problema următoare: cum se face că hotărîrile unor secții ale Curții Supreme (care au decis înțelegerea exactă și amendarea pe cale de interpretare a decretului 218/1960) și ale altor instituții care inițierău dreptul omului păgubit la a-și relua bunul, cum se face că aceste instituții sunt atestate principala, prin recursuri extraordinare, de către procurorul general, tocmai după ce președintele Iliescu a declarat că opinia dumnealui este că nu se cuvine ca, pe cale judecătorescă, să se admite restituirea de imobile.

A doua chestiune este legată de procesul în care l-am apărat pe dl. Rațiu. În recurs a fost achitat un locotenent-colonel din Direcția de informații a Ministerului de Interne, cunoscut atunci ca și SRI. După achitare, el și-a exprimat, prin apărătorul său, intenția de a cere părții civile despăgubiri de 900 milioane dolari pentru cele 14 luni de detinere! Cum se face că în cele 22 de pagini de decizie a instanței de recurs, data de Tribunalul Municipiului București, probele sunt prezentate trușchiat, fără să se spună nici un cuvînt de împrejurare că în seiful locotenent-colonelului Nicolae – acum director comercial al unei firme – se găseau un detector de microfoane și un cintar de baie, recunoscute ca fiind cele care au fost în casă d-lui Rațiu?

PETRE NINOSU: Întâmplător, acest dosar l-am văzut. Mi-am făcut un punctaj și l-am dat în lucru. Deci este sigur că nu am fost de acord cu decizia.

MIHAI GLIGA: Ce garanție avem în ce privește independența procurorului general?

PETRE NINOSU: Întrebarea mi se pare nepotrivită. Știu foarte bine că

numai de la 1 iulie 1993 Parchetele alcătuite din procurori vor fi sub autoritatea ministrului Justiției.

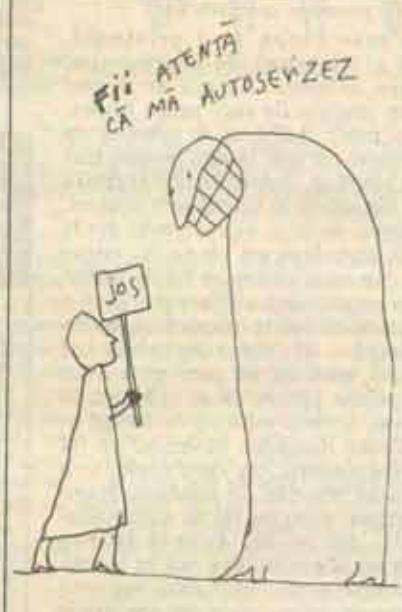
● O lege neconstituțională

EMIL CONSTANTINESCU: Statul de drept nu doar proclama supremăția legii, ci și asigură preeminența reală a legii, și de zi și fără nici o tergiversare. Deci un stat în care fiecare lege, odată adoptată, se aplică prompt, integral și, mai ales, fără criterii de oportunitate politică și față de orice persoană. Este ceea ce în Constituție a fost introdus sub fraza "Nimeni nu este mai presus de lege".

Sunt legile cu adevărat respectate? Voi veni cu cîteva aspecte concrete. În care legile nu sunt respectate. O primă categorie cuprinde cazuri de încălcare evidentă a legii. Primul și cel mai grav caz mi-a fost oferit de Parlament, care încălcă principiul independenței judecătorilor (consfințit prin Constituție, dar și prin principiul separației puterilor în stat), a adoptat o lege de suspendare a judecăști și chiar a executării hotărîrile judecătorescă definitive privind procesele de revenire a unor proprietăți. A fost nevoie să decidă Curtea Constituțională că legea este neconstituțională. Ce s-a întâmplat mai departe este tipic: guvernul a susținut că proiectul său de lege nu cuprindea acest lucru, s-a dat vină pe comisia juridică. Dar esența rămîne: parlamentarii care votaseră Constituția au votat o lege contrară acesteia. Este foarte grav că ministrul Justiției, dl. Quintus, a fost cel care a închis independenta judecătorilor.

PETRE NINOSU: Cînd a fost consultat guvernul de către Curtea Constituțională, Ministerul Justiției, referindu-se la articolul 5, a precizat că este neconstituțional. Deci nu a existat nici o diferență de opinie între Ministerul Justiției și Curtea Constituțională. Explicația pe care mi-o dau eu, este că în acești doi ani și jumătate, cit am prezidat Comisia Juridică de la Camera Deputaților, prin amabilitatea sprijin al prietenilor mei (dl. Babuț, dl. Quintus și colegii din Ministerul Justiției), am avut posibilitatea să obțin rapid documentare în diverse domenii ale Dreptului. Din păcate, a dispărut Consiliul legislativ, care era un organ menit să acorde asistență juridică și de autoritate tehnică Parlamentului. Parlamentul a incercat să suplină disparația lui prin alcătuirea unui corp tehnic. Începutul parlamentar românesc a fost unul în care priceperile nu au putut coopera. Comisia Juridică a fost o comisie serioasă (atât cea de la Senat, cit și cea de la Camera Deputaților) și a cooperat cu toate comisiile. Colegi mei din ambele Camere s-au prezentat la dispoziția comisiilor de altă specialitate spunând "Nu avem

menirea decit să spărăm legea. Noi nu avem decit datoria de a da o haină juridică unor soluții din domeniul dvs.". Aș da un exemplu destul de relevant. Am fost pus de multe ori în situația de a adopta legi din mers, în primul rînd legile necesare unei economii de piață. În aceste condiții, pentru cei care erau de meserie, era afectat un spatiu redus. Întrucît cele mai multe discuții se purtau pe marginea Constituției, adoptată la 8 decembrie 1991. Înainte însă au fost elaborate

foarte multe legi (237 de legi promulgate de primul parlament, care era și Constituentă). Constat că în actualul parlament sunt mai puțini juriști decit în celălalt. Una din pierderi este dl. Doru Cosma.

VICTOR BABIU: Explicația este frumoasă, dar nu cred că este unică și nici cea de fond. Unul din handicapuri este că parlamentarii noștri nu au cultură juridică și nici nu ascultă de juriști. Pe de altă parte, sunt manevră și se lasă manevră, nu întotdeauna de oameni cu bună credință. Voi da un exemplu. Legea de organizare judecătorescă a ieșit cum a ieșit, cu o mulțime de hibă. Proiectul era mult mai bun decit ce a ieșit în primul parlament, unde s-au stricat lucruri importante, cum ar fi partea privind Ministerul Public, partea privind Consiliul Suprem al Magistraturii și altele. Și nu s-a stricat numai din ignoranță parlamentarilor, ci și pentru că încălcă obligațiile legale prin abuz sau neglijență. Modul în care au fost tratate aceste situații, tergiversarea identificării victimelor și a sanctiunilor vinovatelor arată că anumite autorități se plasează mai presus de lege. Imediat după evenimentele din februarie 1990, CPUN a adoptat Decretul 88, privind unele măsuri de ocrotire a organelor de stat, a instituțiilor publice, a sediilor partidelor, a liniiștii cetățenilor și a ordinii de drept. Ministerul de Interne nu și-a înălțat obligațiile nici în 14 iunie, nici în 15

“puterea” celei de-a treia

(Urmare din pag. 9)

referit la faptul că s-a dat o sumă întreagă de hotăriri pentru restituiri de proprietăți naționalizate greșit. Am aprobat acest lucru întotdeauna. Dar sunt și hotăriri care nu s-au luat în acest sens. Îar Curtea Supremă nu a dat întotdeauna exemplu bun. Când s-a pus problema dacă nu mai știi care lege a fost sau nu constituțională, Curtea Supremă a dat o soluție de-a dreptul jenă. A spus că se va pronunța numai dacă procurorul general va face recurs extraordinar. Deci întări să rămână definitiv o hotărire prostă și abia apoi să se amestece Curtea Supremă?

● Între morală fundamentală și realitatea practică

GABRIEL ANDREESCU: S-au făcut aici referiri cu privire la problema adevărului din decembrie '89, 13-15 iunie '91 și.m.d. Sunt situații în care Justiția nu a funcționat și nu funcționează în continuare. Am senzat că nu este o problemă de drept, ci o problemă politică. Cred că aceia care vorbesc în numele adevărului din decembrie, în numele adevărului din 13-15 iunie trebuie să aibă în vedere un lucru: un apel continuu la obiective pe care nu le pot obține în actuala conjunctură nu ne permite să ne concentrăm pe ceea ce se poate face. Există totuși un cimp larg a ceea ce se poate face. Spre exemplu, criza – care e și politică, și economică, și de drept – a merita foarte departe și a devenit periculoasă, chiar și pentru cei care conduc. Este bine că mă pot exprima în fața unor persoane care reprezintă, direct sau indirect, partidul de guvernămînt, exact o realitate politică a cărei prezentă aici oferă o sansă de dialog.

Astăzi tot mass-media asigură unor paranoici forță politică, sănătatea și se asigură stabilitatea. Iată un cimp de negocieri. Echipele aflate la putere trebuie să înțeleagă că există o limită în raport cu care propriile lor interese sănătatea. Apelul meu ar fi următorul: să se deplaseze atenția de la problemele morale fundamentale spre o realitate practică – aceea de a asigura un sistem social cit de căt stabil, șansa unei evoluții spre mai bine.

EMIL CONSTANTINESCU: Dacă admetem acest punct de vedere, nu mai facem nimic. Statul de drept ori există, ori nu există. Negocierea poate exista în Parlament, în politică, dar nu în cimpul justiției. Nu se poate accepta o negociere în care se spune de la început că puterea politică actuală poate folosi statul de drept sau justiția în interesul ei. Dacă acceptăm acum înseamnă că acceptăm și ideea că dacă se schimbă oportunitățile politice vom face la fel și vom folosi și noi justiția în interesul nostru.

GABRIEL ANDREESCU: Dar aici este vorba de a defini o situație de fapt și a acționa în raport cu ea. Faptul că după trei ani, forțele pro-democratice nu au avut nici un fel de succes, din contră, au fost permanent depășite, este în aceeași măsură o vină a acestor forțe. Există o responsabilitate în fața a ceea ce facem, nu numai în fața a ceea ce ar trebui făcut.

● Între timp, Nikolski a murit, Drăghici a fugit

VICTOR BABIUC: În legătură cu Drăghici și alii de teapa lui, am rugat pe dl. procuror general, în toamna lui 1990, să se ocupe de această categorie de oameni. Răspunsul Procuratură a fost: "Nu putem pentru că au intervenit amnistii și gratieri, prescripția, pentru că nu avem probe, pentru că nu se plinge nimănii" și alte motive de acest gen. Și am încercat să le arăt în mod convingător că, pe noi neinteresindu-ne borșașii de rînd, ci doar cei din virf, faptele care se pot pune în discuție nu au intrat sub amnistie. Singura chestiune reală care rămânea era cea a prescripției. Aici le-am spus că a operat suspendarea. Or, pînă în decembrie '89 nu se putea porni un astfel de proces nici împotriva lui Drăghici, nici a lui Nikolski, nici a altora de acest tip. De-abia din '89 prescripția curge împotriva lor. Ca atare, suntem în cadrul termenului în care se poate face ceva. Mai mult, am adus în discuție felul în care au procedat francezii după război. Dar totuși discuția nu a avut urmare. Eu nu-i puteam da procurorului general decât sfaturi amicale. Abia din

1992 a început să-și dea seama că poate și trebuie să facă ceva. Între timp, Nikolski a murit, Drăghici a fugit, alii care mai sunt în viață nu sunt luati în considerare. Pe de altă parte, și cei care au suferit în timpul dictaturii au o parte din vină în această problemă, pentru că nu au făcut sesizări concrete, ci au așteptat să facă numai Procuratura, din ochi.

PETRE NINOSU: Cazul Drăghici l-am preluat îndată după investirea mea. Am profitat de tot materialul adunat, pe care l-am și sporit. S-a făcut o revenire. S-a spus de către dl. ministrul Al Justiției din Ungaria că nu a fost un refuz. În legătură cu acest caz, în care mai sunt alii trei coaccuzați, am deajuns la o răspuns rezonabil din partea ministrului Justiției, în sensul că dorești niște detalii cu privire la prescripție. Chiar intenționez să fac o vizită în Ungaria, în care am de gînd să abordez această problemă.

Legat de independența judecătorului, aceasta trebuie să nu fie una fată de lege. Pentru asta, judecătorul trebuie să fie foarte bine informat. În momentul în care am devenit ministru, a doua zi m-am interesat că durează soluționarea unei pensii de întreținere și am aflat că a ajuns la performanța de a se rezolva în 3-6 luni. Era semnificativ. Mi s-a spus – și este adevarat – că judecătorii nu au refuzat să-și ducă la îndeplinire obligațiile nici la referendum, nici la alegeri. Acum nu mai există o situație așa de dramatică. Am rugat ca fiecare președinte să-și între în prerogative cu un număr rezonabil de dosare. Datorită faptului că meseria noastră este foarte căutată, există fenomenul plecării în avocatură și mai puțin cel al venirii în magistratură. Ne-am luptat pentru salariile magistraților, dar și aici le voioști de o mentalitate: cum să aibă judecătorul un salar mai mare decât al unui profesor universitar? Un judecător nu mai poate dobîndi alte venituri, pe cind un cadru didactic poate. Am înaintat Parlamentului o nouă lege de mărire a salariilor magistraților.

● Un proiect de lege care dublează Codul penal

RADU FILIPESCU: Există un proiect de modificare a Legii 60/1991, privind desfășurarea adunărilor publice, semnat de dl. prim-ministrul. Bănuiesc că proiectul trebuie să fi trecut și pe la Ministerul Justiției. Această propunere de lege spune la un moment dat că se interzice adunările publice înarmate. Există un paragraf în care se definește termenul de adunare publică înarmată în sensul că dacă cel puțin două persoane aflate între cei care iau parte la acea întîlnire sunt înarmate cu arme la vedere sau ascunse, acea adunare va fi declarată înarmată. Deci condamni organizatorii pentru faptul că la acea adunare pot apărea doi nebuni, doi provocatori? Mi se pare foarte grav ca un asemenea proiect de lege să plece de la niște specialiști. Conform lui, adunarea trebuie suspendată, iar cei care iau parte la ea trebuie să părăsească locul în 30 de minute după ce se audă somăta.

PETRE NINOSU: Îmi pare rău că nu vă pot fi de folos; eu sunt de formăție civilă. Sigur și că acest proiect trebuie văzut de un penalist și un contraventionalist.

ANDREI CORNEA: Sunt totuși membru al Guvernului, sănătății un strălucit jurist, chiar dacă nu sănătății în specialitate în acest domeniu, dar e vorba de un proiect de lege care a fost înaintat Parlamentului. Poate că dvs. nu l-ați văzut. Totuși, vă rugăm să comentați această încercare evidentă de a bloca orice formă de adunare publică.

PETRE NINOSU: Îmi pare rău, eu fac comentarii numai pe ceea ce știu și pe ceea ce stăpînește foarte bine.

ANDREI CORNEA: Pentru mine este stupeifiant faptul că dvs., ca ministrul Al Justiției, nu cunoașteți acest lucru.

Înseamnă că vă se ascunde adevărul.

PETRE NINOSU: Să nu dramatizăm. Orice activitate omenească este perfecțibilă, în mod deosebit elaborarea unui proiect de lege.

PAUL FLOREA: Mie mi se pare că, din punct de vedere juridic, reglementarea este superfluă, atât timp cât avem Codul penal.

PETRE NINOSU: Să nu impingeți către mine un proces de intenție. Eu sunt un partener de discuție pentru dvs.

ANDREI CORNEA: Tocmai pentru că nu v-am făcut un proces de intenție și pentru că v-am considerat partener de dialog v-am rugat să comentați acest proiect.

PETRE NINOSU: Eu am făcut un comentariu minim, totuși esențial. Am spus că mi se pare un text inutil cătă vreme

există incriminare în Codul penal.

RADU FILIPESCU: Îmi pare rău că nu putem ajunge la niște răspunsuri foarte ferme.

● Există faptele.

Există legile.

De ce nu se aplică legile?

GABRIEL LIICEANU: Sunt adunăți aici, pe de o parte juristi, oameni de specialitate, care știu ce înseamnă o lege și ce fapte cad sub incidență acesteia, și pe de altă parte, un grup de inteligenți, oameni cu capacitatea de a reflecta asupra unor fapte de justiție elementară. Curiozitatea mea în fața dvs. ar fi una singură. Există în memoria fizică a noastră dintre noi fapte care ne turbă constinația. Există crime împotriva umanității, care se pedepsesc în orice justiție a lumii și de care cred că justiția română nu poate face abstracție. Totuși am privit la televizor "Memorialul Durerii" și totuși ne-am cutremurat de lucrurile teribile care au fost prezентate acolo. De asemenea, sub ochii noștri s-au petrecut lucruri oribile în acești trei ani. Întrebarea mea este simplă. Dacă faptele cad sub incidență unor legi și dacă aceste legi există, ce anume împiedică aplicarea lor legată de aceste fapte? Pentru că lucrul să devină mai împede, vă dau cîteva exemple care mie personal nu îmi dau pace. Pregătesc la Editura Humanitas o carte despre

dată legea nu se poate vorbi de stat de drept și pe de altă parte poziția, mai conciliantă aș spune, a d-lui Andreescu. Mie mi se pare că cele două părți nu se exclud, ci doar perspectivile sunt diferite. În orice caz, nu cred că există un stat în lume unde să nu se incalcă legea. Altceva trebuie însă să ne îngrijoreze: o înjustiție comisă azi într-un loc este o amenințare la adresa justiției de pretutindeni. Eu cred că măsura statului de drept nu este de ordin statistic. Fără îndoială că o statistică ne poate da o anumită dimensiune a statului de drept, dar ea nu poate fi niciodată suficientă. Cred că putem vorbi despre un stat de drept în măsură în care instituțiile aceluiai stat și structurile societății civile au în permanență treză capacitatea de reacție la orice încalcare a legii. Legea a fost și va fi încalcată întotdeauna. Problema este însă dacă într-o societate instituțiile statului și structurile societății civile au totdeauna capacitatea de a reacționa. Există două categorii de cauze care ne împiedică astăzi să aplicăm legea în cazul acestor fapte care turbă constinația. Pe de o parte indiferența unor, pe de altă parte dorința altora de a ascunde adevărul. Indiferență mi se pare la fel de rea cu dorința celor care vor să ascundă adevărul. Ar trebui să ajungem la un punct în care se pună problema misiunii inertiale a sistemului specific unei democrații. Societatea românească de astăzi păstrează încă, pe ansamblu ei, misiunea inertială care nu este specifică unei democrații. În aceste condiții, la cele două întrebări aș da în egală măsură un răspuns pozitiv și un răspuns negativ: există și nu există stat de drept, există și nu există o independentă a justiției astăzi în România.

MAGDA CARNECI: Eu as vrea să vă întreb – punindu-mă în poziția cetățeanului de rînd care privește emisiunea "Actualitate", reprezentând cultura generală a cetățeanului din România la ora actuală – ce trebuie să înțelegă cetățeanul român cînd aude că a se întâmplă într-o emisiune și vede, de pildă, Italia, unde există acum un mare sit de pro-

cese împotriva corupției la nivel guvernamental, apoi primește informații de această natură: "Tribunalul Municipiului București anunță că acuzații de omor și acuzații de instigare la omor în timpul zilelor din decembrie 1989 din Cluj sunt achitate". Ce poate înțelege cetățeanul român cînd aude asemenea informație necomentată, după ce aude că în alte țări se poate ajunge pînă la nivelul unui scandal ce implică întreg guvernul? As vrea să vă întreb: de ce nu a existat după aceea o reacție a corpului magistraților, a corpului avocaților, a acestei caste care ar trebui să însemneze atât de mult în edificarea democrației în România?

VALERIU STOICA: Dvs. puneti o problemă de imagine, de manipulare prin intermediul imaginii. În ce privește partea a doua a întrebării dvs.: vă întrebăți de ce nu reacționează corpul de avocați, de ce nu reacționează magistrații. În fond, vă referăți la o parte a instituțiilor statului și la o parte a societății civile. Judecătorii ar trebui să reprezinte puterea judecătorescă, o instituție fundamentală a statului de drept, avocații ar trebui să reprezinte o instituție fundamentală a societății civile. În ce privește avocații, există un paradox. Profesia de avocat, care chiar în condițiile sistemului totalitar își păstrează un oarecare izolament, rămîne în continuare reglementată de un act normativ stalinist. E drept că el a fost puțin ajustat, în sensul că avocații nu se mai subordonează ministerului Justiției, dar organizarea profesiei de avocat, în structurile ei fundamentale este de tip stalinist. La Parlament există un an și jumătate un proiect de lege care încearcă să reducă profesiei de avocat dimensiunea sa liberală.

PETRE NINOSU: Acest proiect există din legislatura trecută. Eu nu știu ce ambiții au avut colegii mei avocați care au împiedicat ca acest proiect de lege să ajungă pe masa Parlamentului.

VICTOR BABIUC: Sunt mai multe chestiuni care ne împiedică să avem reacții necesare în diferite momente. Una ține de organizarea instituțiilor. Am explicitat cu toții de ce nu s-a pornit procesul nici pentru cei din decembrie, nici pentru cei din iunie, nici pentru cei din septembrie... Pentru că instituția care trebuia să facă acest lucru nu putea fi constrinsă. Ea era învățată de 45 de ani să aibă reacții la

Elisabeta Rizea: Am aflat din această carte, făcută împreună cu ea, lucruri care depășesc rază a ceea ce s-a spus la televizor. Au fost ancheteți (jurnaliști) mai mulți oameni cu privire la cazul său. Această femeie a fost practic scalpată. Tortionarul trăiește în lină. Există, de asemenea, numele unor tortionari care au sulniți dinții unor detinuți politici cu cleștele de cuie. Există și cazurile la care ne-am tot referit în această seară (de o nedreptate strigătoare la cer), în care justiția a practicat două măsuri: una pentru cei care au intrat în Televiziune, și care au fost detinuți ilegal, apoi trecuți sub incidență justiției (pe bună dreptate) ca violatori ai unui spațiu public, și alta pentru minori și cei assimilați acestora, care au făcut ce au făcut în anumite instituții publice. Există faptele. Există legile. De ce nu se aplică aceste legi? Aceasta este întrebarea simplă, care apare în mintea unor novici, ca noi. Pentru că articolele invocate și tot ce discutăm în rest despre adunările înarmate, este fară însemnatate în raport cu această întrebare principală. Omenirea toată pedepsesc crimele împotriva omenirii. Dorința noastră, ca societate, de a vedea pedepsirea acestei crime nu este legată cătuș de puțin de dorință răzbunării, ci de aceea a nerepetării lor. Avem neliniștea că, atât vreme cit ele rămîn nepedepsite, pot reapărea miine. Rolul dvs. pe această linie este uriaș. Să liniștiți această societate, să o faceți să se reașeză într-un calm în care să putem să ne vedem de treabă și să construim o țară normală.

● Indiferența unor și dorința altora de a ascunde adevărul

VALERIU STOICA: S-a ridicat întrebarea: este justiția independentă? Cred că nu putem răspunde decât având în vedere și principiile și cazuistica. În ce privește criteriile după care s-a incercat să se răspundă la aceste întrebări, am observat o opozitie foarte netă. Pe de o parte era dl. Emil Constantinescu, care a lansat sentința că într-un stat în care se incalcă o

puteri

anumite impulsuri care acum nu au venit. Al doilea motiv vine de la mentalitatea greu de schimbătă a oamenilor care lucrau în Justiție (să ei procurori, să judecători). Al treilea motiv cred că este faptul că societatea civilă nu a găsit mijloacele prin care să determine organele statului să aibă reacția necesară.

● În cazul Doinei Cornea, "probabil dactilografa bătută la mașină cuvîntul învinuit"

MIHAI ȘORA: Aș încerca o interpretare de nespecialist a acelui proiect de lege care pleacă de la prezența armelor la doi dintre participanți la o adunare. El pare superfluo de vreme ce cazul acestora e prevăzut în Codul penal. Deosebirea este totuși următoarea. După Codul penal, dacă găsești șapte purtători de arme, ai găsit șapte indivizi separati care sunt purtători de arme și sunt pasibili de a fi traduși în fața Justiției. Prin acest proiect de lege însă, plecind de la faptul că doi dintre cei care participă la o adunare poartă arme, este vizată adunarea. Să (fără a face proces de intenție) există o intenție materializată în chiar textul respectivului proiect de lege. Apare foarte liniște posibilitatea de imixtiune a celui care nu are interes ca în anumite împrejurări o anumită adunare să se țină, și poate închide ochii, în alte împrejurări, cind are interes ca o adunare să fie tinută. Pe lîngă însenările posibile, deci există o intenție, incorporată în chiar textul proiectului.

Aș fi vrut să pun o întrebare la acest punct, dar să precedă-o de pronuntarea a două nume: Miron Cosma și Doina Cornea. Întrebarea este următoarea: cum să întâmpinăm ca la un moment, considerat de cineva (acest cineva poate fi eventual scris

cu majusculă) ca oportun (lucru care să dovedit din alt punct de vedere inopportun), să fie selectat un dosar, iar celălalt să rămână pierdut pentru totdeauna? Asta se poate generaliza. Să dacă punem aceste nume sub simboluri algebrice – X și Y –, întrebarea devine: cum se face că există un mecanism, pentru a apăsa totdeauna pe individul X și de a nu apăsa niciodată pe individul Y și cui (din sistemul puterilor) li apartine el? Asta este o situație de fapt.

Totuși problema statului de drept nu este o pură problemă juridică. Este o problemă de stat. Să atunci, întrebarea care se pune, în măsura în care asemenea inclinații ale balanței funcționează, nu se știe exact în interesul căreia dintre puteri este: se poate vorbi de un stat de drept? Desigur, există o mulțime de aspecte în viața noastră cotidiană, în care probabil că lucrurile se rezolvă în conformitate cu legile și în această măsură statul de drept există. Dar, luat ca un concept global, putem spune acest lucru?

PETRE NINOSU: În legătură cu d-na Doina Cornea. La conferința de presă din 1 februarie am spus că sunt uimit că d-na Doina Cornea a putut fi citată ca învinut, învinut esti dacă este pus în mișcare cercetarea penală și esti învinut dacă există ordonanță de începere a urmăririi penale. Mi-am îngăduit să vorbesc la telefon cu acel domn procuror de la Capitală – îmi scăpă acum numele –, deoarece în presă mi-a dat o replică de genul: "Dl. ministrul Ninosu mă poate da și miile afară, dar eu am procedat corect". I-am dat telefon numai că să-i spun că profită de faptul că doar de la 1 iulie îl pot da afară. L-am întrebat cum a apărut calitatea de învinut. Mi-a spus că nu știe, că probabil așa bătuse dactilografa la mașină.

În legătură cu dosarul cu minorii, vă promit că mă voi interesa.

VICTOR BABIUC: În legătură cu acest dosar vă pot spune eu datele pînă la un anumit moment. S-au făcut cercetări, au fost trimise în judecată vreo 40 de persoane, dar "virful" minorilor nu a ajuns în instanță, deși a fost de două ori propunere de trimisire în judecată, pentru că Procuratura a avut veșnic ceva de restituire, de completat dosarul. Repet, tot ce voia Procu-

ratura să fie completat nu avea o strînsă legătură cu fapta pentru care era trimis în judecată.

PETRE NINOSU: Am fost beneficiar, la Parlament, al dosarului cu minorii. Deci l-am cunoscut nemijlocit. Să nu uităm că la un moment dat chiar Parlamentul a fost abandonat în mîinile lor.

Sint în situația de a vedea lucrurile într-un mod puțin mai pragmatic. Astă însemnind că în primul rînd trebuie umblat rapid la statutul magistratilor (se începe numai cu retribuirea acestora, pentru că Justiția să nu și inchidă porțile, să putem atrage avocați). Trebuie instalată o altă stare de spirit în corpul magistratilor. Sint și greutăți obiective, unele de-a dreptul ridicole. Avem nevoie de monitoare, trebuie să cumpărăm cărți, trebuie ca magistratul să și găsească timp pentru a le discuta. Să, în orice caz, îi așteptăm pe cei tineri. Nu trebuie uitat că în ultimi 15 ani au fost reduse locurile la facultățile de Drept în mod sistematic, astfel încât la universitatea de prestigiu – cum sunt cele de la Iași sau Cluj – profesorii erau mai numeroși decât studenții.

● Cine are astăzi interesul ca Justiția să fie slabă?

VIOREL ROȘU: Un jurist francez a spus odată: "Judecătorul are toate drepturile, în afara celui de a greși."

Judecătorul Sectorului 6, al cărei președinte sănătate, funcționează astăzi cu 17 judecători, având în schema 26. În 1990 am judecat 9.000 de dosare, iar 1992 am judecat 18.000. La acest volum uriaș de muncă, greseliile pe care le facem cred că pot fi explicabile. Sigur este că nu ni le iertăm nici noi, nici dvs., dar astăzi nu schimbă lucrurile. Ca să ne înțelegeți, trebuie să știți cum am gîndit ca judecători. Noi credem că o meserie, oricare ar fi ea, trebuie făcută bine, cu profesionalism și pasiune, cu talent, cu dragoste și respect pentru oameni. Politica am privit-o mereu cu scepticism și ne-am străduit – atunci cînd am avut puterea, dreptul și obligația de a-i

judeca pe oameni – să le facem cît mai puțin râu cu putință.

Cine are astăzi interesul ca Justiția să fie slabă? Toți cei cărora le este frică de Justiție. Proclamarea puterii judecătoarești, a principiului separației puterilor, a independenței judecătorilor, a supremăiei legii, a egalității. În fața legii nu rezolvă nimic dacă noi nu reușim să ne manifestăm ca o putere și dacă nu ni se acordă respectul cuvenit unei puteri.

OVIDIU ZARNEȘCU: Circumscriind tema discuției la momentul în care ne aflăm, al tranzitiei către edificarea statului de drept, cînd instituțiile din cadrul Justiției sint încă în formare (am în vedere Curțile de Apel, Ministerul Public), în ce privește instituția Judecătorului de instrucție – problema ridicată de dl. Paul Florea –, eu am o dorință imensă ca ea să apară în viitorarea justiție românească. Această instituție, a unui judecător care pe lîngă independență ar căpăta și inamovibilitate, cred eu că ar face ca fază de anchetă finală – care este una dintre importantele faze ale înregului act justiciar – să și desfășoare activitatea mult mai bine și să fie coordonată pentru respectarea cu adevărat a drepturilor omului. Sigur, toată lumea trebuie să răspundă în fața legii, dar modul în care oamenii să chemă să răspundă, modul în care se face ancheta să解决问题

STEFAN MITROI: Avind în vedere dezbaterea de astăzi, eu cred că ar trebui să facem și o discuție pe tema "Contribuția statului de drept la formarea Justiției". Îesind din marasmul din care am ieșit, noi nu am avut și nu avem astăzi o Justiție care să contribuie într-adevăr la crearea statului de drept. Să știu că sunt mulți judecători de bună credință, care doresc cu adevărat acest lucru. Dar încă suntem strinși într-un corset de legi depăsite, și noi, fiind oameni ai legii, trebuie să le respectăm. Legislativul, care ar trebui să premeargă, merge foarte incet. De aceea am impresia că va fi o călăuză și durerosă pentru omul de rînd.

A consemnat
RODICA PALADE

"Această lege pare frumoasă"

Tribunalul din Brașov se află în fața necesității aplicării Legii nr. 92/1992 pentru organizarea judecătoarească, și a reformei Justiției, cu obiectivele sale:

1. Institutionalizarea Justiției ca putere în stat, echidistantă politic și deplin imparțială;

2. Înființarea Curților de Apel;

3. Reorganizarea Procuraturii ca Minister Public.

Abordind această problemă împreună cu reprezentanții citorova sectoare ale Tribunalului brașovean, aceștia au lăsat în discuție cadrul legal propriu-zis, cu alternativele pe care le propune acesta și cu neajunsurile sale – din punctul de vedere al judecătorilor, avocaților, procurorilor –, precum și gradul de adevarare al cadrului – fizic și moral – existent, în condițiile aplicării acestei legi.

În ceea ce privește "institutionalizarea Justiției ca putere în stat, echidistantă politic și imparțială", din punctul de vedere al Tribunalului din Brașov apar în primul rînd probleme legate de cadrul strict material existente: lipsa acută de spațiu – "în nici un caz prestigiul unei instanțe nu se poate forma într-o sală de 10 mp, cu justițabilii sărind pe tine", ne spune domnul Dan Iosif, tiner judecător. Actualul spațiu al Tribunalului, total necorespunzător, creează impresia de dezorganizare și provizoriat, iar sănsele de a recăpăta spațiul ce aparține de drept Tribunalului depind de agilitatea Prefecturii, care trebuie să evacueze spațiul pe care îl ocupă în momentul de față.

O altă problemă este lipsa de personal, mai ales în rîndul judecătorilor (sunt 13 posturi libere la Judecătorie și 4 la Tribunalul Judecători, ceea ce afectează direct capacitatea de elaborare a unei sentințe și de dezbatere asupra unei cauze). Această situație va deveni acută în cazul înființării Curților de Apel, care vor atrage judecători cei mai buni, cu experiență, lăsând descoperită în special Judecătoria, punctul "fierbinte" al Tribunalului. Evenualele resurse de personal ar putea fi avocații și juriști. Dar meseria de judecător, mai ales în ipostaza de tiner judecător (diferențele dintre treptele de salarizare sunt foarte mari), presupune, din punct de vedere material, un "salariu mizer" (Silviu Jecu, avocat) și un volum uriaș de muncă. În condițiile în care "o minimă protecție a judecătorului lipsește cu desăvârsire și nici nu este încurajată de noul cadrul legal" (Gabriela Comșa, judecătoare).

În aceste condiții, și ținând seama de faptul că, în conformitate cu prevederile legii, în judecătul Brașov vor fi înființate două noi Judecătorii, la Rupea și Zărnești, și o Curte de Apel pentru județele Brașov și Covasna, se ridică întrebarea: cine vor fi oamenii legii ce își vor desfășura activitatea aici?

O altă serie de probleme este legată de cadrul legislativ propriu-zis. În condițiile în care interesele sunt extrem de ascuțite, judecătorul se află într-o poziție deosebit de fragilă, unde singura sa protecție poate fi

propria independentă, imposibilă în actualul sistem. Aceasta perpetuează, prin pirghii foarte subtile, vechiul mecanism al supunerii judecătorului de către executiv. Aceste pirghii ar fi sistemul de notare (și avansare pe bază de notare) a judecătorului de către președinții instanțelor. Grăție prevederilor legii nu se verifică inteligența și calitatea profesionale pe care le implică în primul rînd motivarea hotărîrilor. Cesa ce se verifică sunt lucrările dosarului și relațiile cu justițibili, judecătorul fiind adus în situația umilitoare de a nu putea contesta notarea. În președinții instanțelor se află în continuare cu față către executiv, către politicul care decide, în cele din urmă, asupra acestei așa-zise puteri în stat. Prin aceste pirghii, proclamarea Justiției ca putere în stat este falsă, este o mască, pentru a induce în eroare" (Silviu Jecu, avocat).

Sugestiile pentru îmbunătățirea cadrului legislativ au fost elaborate de către Asociația Avocaților pentru Drepturile Omului – Brașov, care a înaintat în acest sens un raport Parlamentului, Ministerului de Justiție, și este gata să supună materialul dezbaterei opiniei publice. Una dintre propunerile, formulată de domnul Jecu, ar fi notația judecătorilor de către cei într-adevăr autorizați, judecătorii de la Curtea de Apel, care să cerceze și să noteze activitatea judecătorului analizind motivarea hotărîrilor, cea care denotă într-adevăr prestigiul intelectual și civic. De asemenea, avansarea judecătorilor să se facă într-un sistem bazat pe grade, cu o salarizare adecvată.

Din păcate există probleme și în ceea ce privește statutul moral al avocaților, "insuficient selecționat", astfel încât în rîndurile lor au pătruns oameni fără prestigiul, usor de corupt. Pentru a se asigura un real rol al părții, implicarea avocatului ar trebui să fie asigurată

printr-un sistem de răspundere civilă a avocatului, existent în alte țări, și care atîrnă asupra capului avocatului ca o sabie a lui Damocles – răspunzi, în mod firesc, pentru calea pe care ai ales-o" (avocat Dan Oprea).

Inamovibilitatea este un principiu adus în discuție de domnul Octavian Drăghici, judecător la Tribunalul Judecătorie Brașov: "Inamovibilitatea este o problemă de principiu. Orice soluție trebuie dată în afara solicitărilor grupurilor de presiune, astfel apărând teama de a da o soluție potrivit convingerilor. De altfel, convingerea judecătorului nu mai există ca notiune în lege. Ea a rămas în codul civil. Inamovibilitatea trebuie însă să protejeze pe judecător pentru curajul lui, pentru răspunderea pe care și-o asumă. Eu am judecat cazul Toader Stăru, dar nu mă refer numai la acest caz, este pur și simplu o problemă de principiu".

"O inițiativă a noastră este autorizarea Societății de Drept Penal, deoarece penalul a rămas în urmă, despre el pe vremuri nu se putea vorbi" (I. Simbotin). O sugestie în ceea ce privește procedura penală se referă la "sistemul probator prin urmărire penală", care este realizat de alte organe intermediare – Procuratură, Poliție –, astfel încât judecătorul este pus în față unui fapt împlinit. De multe ori, probele rezultate în urma acestui sistem probator sunt în contradicție cu demersul din instanță. Aici ar trebui modificat sistemul penal, judecătorul trebuie să administreze probele, el în decizia, nu aceste organe intermediare (Octavian Drăghici).

"Dacă în Judecătorie au apărut multe lucruri bune, procurorii, în ceea ce privește căile de atac, au rămas la vechea atitudine.", spune dl. Simbotin, care menționează în continuare: "Pe vremuri, în domeniul penalului o achitare era o pasare rară, urmată de zoci de recursuri. Săreau în sus procurorii și milițienii împotriva unor soluții de curaj. Procurorilor le-a plăcut pe vremuri să stea sub umbrela milițienilor. Astăzi, cind ierarhia să schimbe, nu le convine această apropiere de Justiție, îndepărtarea de Poliție se dovedește a fi dificilă pentru mulți nostalgici din fosta Procuratură. Reacțiile lor (n.n. – ale procurorilor) din presă, legate de subordonarea Procuraturii față de Justiție, dovedesc că această apropiere, pe care noi o dorim, este, de fapt, de dimensiuni... inesuscabile. Toată lumea a remarcat această rămînere în urmă a procurorilor, tributară mentalității. Drept dovedă – recursurile formale ale Procuraturii, majoritatea respinse, deoarece sunt nefondate".

"Această lege (92/1992) pare frumoasă, dar nu este ceea ce se aștepta. Mentalitatea î-a dirijat pe autorii ei acolo unde trebuie, la subordonarea Justiției față de forța executivului" (S. Jecu).

RUXANDRA IVĂNCESCU

Se ridică vîrfurile Procuraturii la înălțimea importanței sociale acordate?

În recenta dezbatere organizată la sediul GDS pe tema rolului Justitiei în edificarea statului de drept, dl. Petre Ninosu (ministrul Justitiei) mărturisea că a luptat și va lupta pentru retribuție substantiale care să-i opreasca pe judecători să migreze către avocatură.

În plus, Parlamentul va lua curind în dezbatere o nouă lege a retribuției judecătorilor și procurorilor (de menționat că de la 1 iulie a.c.). Procuratura va intra în subordinea ministrului Justitiei). Ar fi interesantă deci o trecere în revistă a salarilor din cadrul Procuraturii Generale înainte de o parțială mărire a lor. Este vorba de fapt de salariile de bază indexate, așa cum arătau ele la data de 5 martie 1993. Pentru a avea termen de comparație trebuie menționate salariile medii cele mai reprezentative: 27.917 lei în industrie, 22.339 lei în agricultură, 25.925 lei în construcții, 36.296 lei în transporturi, iar 27.917 lei a fost salariul mediu pe economia națională.

Înainte de a începe, să lămurim un mic aspect tehnic: în cadrul aceleiași funcții salariul poate varia după gradat (de la 1 la 4).

Salariul Procurorului General este de 102.465 lei. Este vorba de salariul oficial, la care se adaugă indemnizația de conducere și sporul de vechime și din care se scade impozitul.

Prim-adjunctul Procurorului General este retribuit cu 95.795 lei lunar, iar adjuncțul Procurorului General cu 89.135 lei.

Această elită este urmată de procurorii propriu-zisi (cu gradele de la 1 la 5), al căror salariu variază conform celor menționate la început. Astfel, un procuror gradul I poate avea următoarele salarii: 72.110 (gradat 1), 74.485 (gradat 2), 76.850 (gradat 3) sau 79.365 (gradat 4) lei.

Pentru un procuror gradul II retribuția variază – după aceleiasi criterii – între 63.815 și 70.040 lei. Salariul minim al unui procuror gradul III este de 57.010 lei, iar cel maxim de 62.045 lei, în timp ce un procuror

gradul IV primește între 51.530 și 55.530 lei.

În cazul procurorului gradul V există doar trei gradații: 47.685 (gradat 1), 48.860 (gradat 2), 50.200 (gradat 3) lei. Salarialul unui procuror stagiar este de 37.910 lei (gradat 1) și 38.795 lei (gradat 2) – gradații 3 și 4 neexistând în acest caz.

Lesne de observat că funcția denumită generic de necunoscători "procuror" este foarte variată și implicit plaja retribuțiilor foarte largă – de la 37.910 lei (procuror stagiar gradat 1) pînă la 79.365 lei (procuror grad I gradat 4). Aici trebuie făcută o paranteză. Pentru a fi pînă la capăt obiectivii trebuie să menționăm că în majoritatea țărilor avansate salariul unui procuror este de două-trei ori mai mare decât cel mediu. În plus, cititorul nu trebuie să-și imagineze că lucrările stau la fel pentru toată lumea în Procuratură. Drept exemplu pot fi luate salariile pentru funcția de secretar procurură, destul de importantă în schema de organizare. Astfel, un secretar procurură I poate primi între 34.805 lei (gradat 1) și 38.795 lei (gradat 2), iar un secretar procurură II între 32.130 lei și 34.805 lei. În cazul unui secretar procurură III variația este între 29.020 lei și 31.250 lei, iar pentru un secretar procurură debutant are un salariu de 24.140 lei (gradat 1 și unică).

Și mai reduse sunt retribuțiile pentru un arhivar registrator. Astfel, un arhivar registrator I poate avea între 29.695

și 32.130 lei lunar, un arhivar registrator II între 26.950 și 29.020 lei, un arhivar registrator III între 24.660 și 26.360 lei, iar un arhivar debutant are 22.660 (gradat 1 și singura) și lista ar putea continua. Nu am făcut aceste comparații între salariile procurorilor, ale altor angajați ai Procuraturii și simplii cetățeni spre a-i arăta cu degetul pe procurori pentru că au salarii mari.

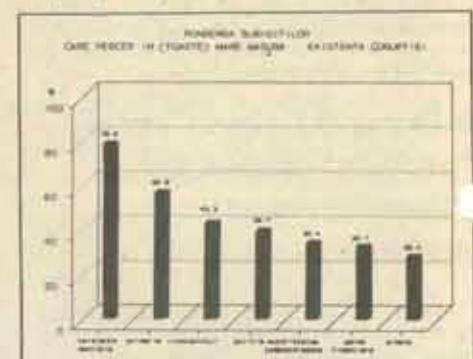
Cu alte cuvinte, aceste salarii ar putea fi și mai ridicate, în schimb ar fi de dorit ca activitatea Procuraturii să fie la înălțimea lor.

Îată însă că de curind la exemplele negative ale ultimilor trei ani (tergiversarea cercetărilor privind evenimentele din decembrie '89, atitudinea diferențiată față de participanții la evenimentele din 13-15 iunie etc.) s-a adăugat încă unul. În problema stabilirii adevărului privind cazul Căciulați, Procuratura a apelat, pentru stabilirea datei la care au fost omorâți cei îngropăți acolo, la un tîrn doctor argentinian, despre care afilă că are doar doi ani de practică, astfel încît se ridică întrebarea: în ce măsură dorește Procuratura să aibă adevărul?

R. C. GEORGESCU

CORUPTIA

În ce privește CORUPTIA ÎN SOCIETATEA ROMANEASCĂ, aceasta este percepță astfel de către subiecții cuprinși în esantion:

Pe ansamblul celor șapte servicii și autorități publice supuse atenției, un subiect din patru (26,2%) nu poate aprecia dacă există sau nu corupție, un subiect din șase (16,3%) consideră că aceasta nu există sau există doar în mică măsură, în timp ce fiecare al doilea subiect (44,9%) percep corupția ca fiind în (foarte) mare măsură prezentă în cadrul acestora. Se "remarcă" din păcate faptul că patru din cinci subiecți (78,6%) consideră că în cadrul asistenței medicale corupția se manifestă în (foarte) mare măsură, în timp ce mai mult de jumătate din totalul subiecțiilor (56,9%) percep existența corupției în (foarte) mare măsură în cadrul primăriei.

Desigur că evaluarea subiectivă a calității se realizează prin raportarea impresiilor la așteptările subiecților, reflectind astfel satisfacția acestora față de prestația/activitatea/finalitatea specifice serviciilor respective.

S-ar putea că așteptările populației să fie prea înalte (deși nu cred!), dar satisfacerea lor reflectă de fapt calitatea percepției a vieții.

S-ar putea că imaginea publică să reflecte fiel nivelul calitativ real al acestor servicii sau să ar putea ca ea să reflecte o distorsiune în ce privește percepția realității. În ambele situații însă, considerăm că este de datorie serviciilor publice să consolideze modul în care să sint ele evaluate de către populație, aceste informații furnizate periodic constituind (sau trebuind să constituie) feed-back-ul calitatii activităților/finalităților serviciilor respective.

Dr. ANDREI NOVAC
cercetător științific principal
Institutul de Cercetare a Calității Vieții

NOI SÎNTEM INCORRUPTIBILI

Mersul corupției la români

● La nivelul percepției sociale, corupția este individul care, în mod constant, acționează în afara/împotriva regulilor morale. ● Corupția sanctionață ca infracțiune în dreptul internațional reprezintă nerespectarea îndatoririlor oficiale ale funcționarului public. ● Codul penal român nu consemnează ca atare infracțiunea de corupție, dar incriminează, în secțiunea infracțiunilor de serviciu, în articolele 254, 255, 256, 257 Cod penal, infracțiunile de dare și luare de mită, primirea de foloase necuvenite – infracțiuni care corespund corupției în definiția dreptului internațional. ● Infracțiunea de corupție nu e specifică unui regim politic anume, unui tip de organizare economico-socială sau unei anumite culturi. ● Dreptul însuși reflectă, prin felul în care sanctionează corupția, măsura în care comunitatea respectivă acceptă astfel de comportamente. ● Corupția este mult mai răspândită în Italia – unde săvârșirea unui act contrar funcției în schimbul unei recompense se pedepsește cu amendă între 3.000–20.000 lire și închisoare între 2 și 5 ani – decit în Germania, unde pedeapsa constă în confiscarea averii și închisoare în regim de muncă forțată de pînă la 5 ani. ● În România, pedepele variază între confiscarea obiectului tranzacției, retragerea unor drepturi și închisoare

de la o lună la 10 luni. ● Legea 65/1992 a mărit sancțiunea cu închisoare pînă la 12 ani. În cazul funcționarilor cu funcții de control. ● În legătură cu persoanele juridice străine, o companie americană care oferă în România mită – înălțind astfel Legea antitrust Sherman – este amendată dacă nu declară darea de mită sau despăgubirea. În caz contrar. ● Singurele cifre susceptibile de a alcătuia o contabilitate nesubiectivă a corupției sunt oferite de statistică judiciară. ● Conform acesteia, volumul celor patru tipuri de infracțiuni – luarea și darea de mită, primirea de foloase necuvenite și traficul de influență luate împreună – a crescut de la 1.367 în 1990 la 6.043 în 1992. ● Dacă în 1990, dintr-un milion de persoane în vîrstă de peste 15 ani doar 35 au fost cercetate pentru săvârșirea acestor infracțiuni, în 1992 numărul acestora a reprezentat 104 dintr-un milion. ● Ponderea corupției în cimpul infracțional este nesemnificativă, reprezentând doar 2,14 % în 1990 și 4,17 % în 1992, în timp ce infracțiunile contra avutului particular, de altfel cele mai bine reprezentate, dețin, în anii 1990-1992, procente de 35 și respectiv 42 %. Corupția se remarcă printre-o pronunțată tendință de creștere: în timp ce volumul infracțiunilor s-a dublat, cele privind corupția au crescut de 4 ori. ● Aceleași date privind persoanele: numărul delinquentilor s-a dublat, pe cînd numărul

celor cercetați pentru corupție s-a triplat. ● În ultimii trei ani, corupția s-a răspândit în toate zonele țării. ● Provinciile cele mai corupte, conform indicilor de coruptibilitate, sunt Oltenia și Muntenia, iar în Moldova se înregistrează cele mai mici valori. ● Una dintre explicații rezidă în aceea că 60 % dintre infracțiunile de corupție se desfășoară în orașe. ● Explicație insuficientă însă, pentru că Ardealul, zonă puternic urbanizată, se găsește în parte inferioară a ierarhiei datorită nivelului de civilizație și mentalităților specifice. ● O analiză de conținut a presei centrale, efectuată de Poliție în Ianuarie 1993, a constat că anul trecut s-au publicat doar 70 de articole referitoare la corupție sau fapte tangențiale cu aceasta. ● Mai mult, 60 % dintre ele se bazau pe informații despre cazuri aflate în rezolvare, informații obtinute chiar de la Biroul de presă al Poliției. ● Corupția a apărut și în sfera intereselor politice, pentru că partidele sunt incapabile să se autosustină financiar. ● Mai ales în perioada campaniei electorale, insuficient subvenționată. ● A devenit un fapt banal implicarea unor parlamentari în afaceri mai mult sau mai puțin oneroase și, oricum, ilegale. ● Modul cum legiuitorul a conceput activitatea organelor de control – Garda Financiară, Poliție –, a Procuraturii și Justiției provoacă mai degrabă conflicte decît concurență sau colaborare. ● Sferele de competență sunt imprecis, circumscrise, uneori se intersecțează și se anulează

reciproc. ● Semne ale acestor inadverențe au apărut în presă, prin comunicate și contracomunicate ale Poliției și Gărzii Financiare, privitoare la un conflict de competențe reciproc nerecunoscuți. ● Funcționarul public resimte și el decalajul între statul social în care e îndreptățit și nivelul de trai precar. ● Dacă funcția și avansarea lui se află la discreția superiorului, e de la sine înțeles că funcționarul se va simți tentat să se alinieze practicilor de corupție, să accepte și să pretindă recompense de la cei în serviciul cărora de fapt se află. ● Menținerea politizării aparatului administrativ prin recompenza cu funcții publice a partidului de guvernămînt, și mai ales a clientelei acestuia, a perpetuat corupția prin influență personală. ● Ceea ce în socialism se numea directivă, acum s-a dovedește a fi "doar" trafic de influență și abuz de putere. ● Corupția este prin excelenta un aspect patologic al birocratiei. ● În absența unei legi a funcționarului public nu se pot garanta: salarizarea optimă pentru asigurarea unui statut social dezirabil, selectarea funcționarului public pe criterii de competență, respectarea unui sistem coerent de recompense și sănătuni, o ierarhie fermă a funcțiilor publice, respectarea drepturilor și obligațiilor funcționarului public – care nu pot fi deci de natură profesională.

MAGDA CRAIU
TRAIAN PANGHE

ION VIANU

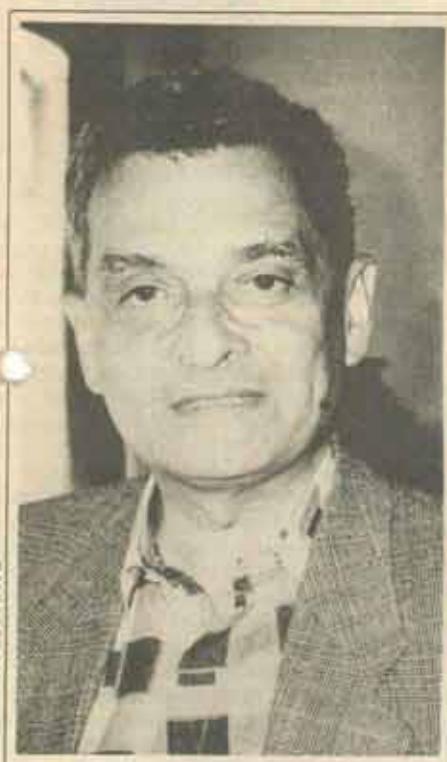

Foto: EMANUEL PARVU

Am trăit, cu totii, atâtă vreme sub semnul aproxiatiei morale. Încit nu trebuie să ne mire că încercăm cele mai mari greutăți pentru a ne găsi norma în acest domeniu.

Rindurile de față nu trebuie înțelese altfel decât ca o șarjă prietenească: șarjă, pentru că se străduiesc să practice o anume critică; prietenească, pentru că nu se adresează decât celor care au optat pentru o poziție apărătoare de publicația de față; desigur că nu am dorit să creăm un soi de apartheid intelectual și politic și recunoaștem că, din fericire, există și anumite puncte între părțile divizate ale multă marțizării noastre societății. Dintre ezitări, să nădăjdum, unele vor cădea și în partea dorită de noi și numărul celor care vor opta pentru o judecată a trecutului – totodată mai eficace pentru prezent – va crește, chiar în vremurile de restaurație comunistă pe care cu oricare le trăim.

Citim zilnic în buna presă anti-comunistă (nu ducem lipsă de titluri) considerații asupra anilor de plumb: condamnările nu lipsesc și nu noi vom fi aceia care ne vom plinge de ele; dar suntem în drept să ne întrebăm cît de eficace este tirul și dacă nu ar fi cazul să îndreptăm, din cînd în cînd, bătaia.

Îndeobște, critica socială este practicată de trei categorii de judecători:

Există, mai întîi (à tout seigneur tout honneur) moralisti: oameni înzestrati cu un amestec de autoritate și de har, încit observațiile pe care le fac slujesc numai momentului actual, dar constituie și adevarate faruri pentru viitorime, referinte din care, neîncetat, o nație va face hrana ei spirituală cea mai prețioasă: așa a fost pentru români Caragiale, cel din 1907, din primăvara pînă în toamnă, la care nu vor înceta să reflecteze cu nesfîrșit și amar respect încă multe generații de aici încolo. (În paranteză fie spus, Caragiale nu mai trăia în România cînd a scris 1907 și probabil că nu gresim considerindu-l drept primul exilat politic voluntar al epocii noastre moderne.) Există, apoi, moralizatori: poziția lor este mai puțin remarcabilă din punct de vedere "losofic și istoric, dar ei își asumă misiunea dificilă de a oferi, prin și cu ajutorul criticii lor, nu numai constatări amare sau amarnice, dar și soluții pentru a îndrepta strimbătatea care s-a instalat și se lăstăie: o morală practică, o luptă de zi cu zi care nu obosește lesne și care, poate, își va dovedi rostul dacă vremurile nu vor fi de tot vitregie pentru moralul naționii.

Însă există și o a treia categorie: cei care se indignă și bicuiesc, deseori cu cele mai bune intenții și în deplină onestitate, dar care lasă cu gura uscată pe cei care însetează pentru dreptate: un fel de exerciții de mînie, bune și purificatoare atunci cînd speranța e

MORALIȘTI

- șarjă prietenească, nu un apartheid intelectual și politic ● critica socială este practicată de trei categorii de judecători ● Caragiale, primul exilat politic voluntar ● tradiția injurăturii în cultura noastră ● apelul la rușine și invectiva catartică ● dacă nu vrem să ne mutăm definitiv în Asia ● acțiunea de reformă morală și riscul unor atitudini impopulare ●

vagă, îndepărtată, dar aproape inutilă atunci cînd ne ostenim către o morală practică. Pe aceștia îi-aș numi moralizanți, și nu puțini sunt ei în rindurile prietenilor noștri.

Stiu, vor sări îndată unii, alții și vor spune: "dar ce faci dumneata, vrei să dai argumente celor care ne stau împotriva și sunt și așa destul de tari? Asta e curată trădare!". Eu acestora le răspund că e privilegiul unui grup de oameni liberi să lase confruntarea de idei să iasă din serai și din culise și să se supună bunei judecăți publice.

Azi în România avem extrem de puțini moralisti; cîțiva moralizatori; în schimb, avem puizerie de moralizanți. Fără a avea pretensiile de a putea reuși să împingem pe cineva în categoria întii, îndrăznim să sperăm că vom înmulții pe a doua în detrimentul celei de-a treia.

Ca fidel cercetător al presei democratice am constatat că procedeul cel mai obișnuit al moralizantului este apelul la rușine, cu denunțul corelativ al nerușinării. Celor care nu au opus nici o rezistență și au jucat din plin comedie auto-persuasiunii, celor care s-au prostituat trebuie să le fie rușine, trebuie să se ascundă într-o gaură de șarpe; și nu încetăm să ne minunăm cum de su nerușinarea nu numai să apară la lumina zilei, ci și să mai și vorbească, chiar să și pretendă la o fărmitură mai mică, dar în general mai mare, din prăjitura puterii... cam acesta e discursul obișnuit al moralizanților.

La urma urmelor, nu văd nici un motiv pentru care să putea avea vreun regret că lichelelor li se spune pe față ce gîndesc oamenii onești despre ele. Dar nu are însemnatate dacă eu regret sau nu, astă nu interesează pe nimăn. Adeverata întrebare e alta: dacă acest discurs are vreă eficacitate, dacă a disuadat măcar o dată o lichea de a-și exercita calitățile sale înăscute. Eu cred că nu.

De vreme ce moralizanți se referă la nerușinare, trebuie să facem o analiză a sentimentului de rușine. El este tipic pentru vîrstă copilarie. Ființa tinără e rușinată atunci cînd nu reușește să răspundă idealurilor sau imperativelor care constituie exigenta lumii adulților. Rușinea izvorăște din contemplarea unui raport de forțe în care cel ce resimte sentimentul se percepă ca inferior. Dar astă nu e deloc condiția în care se găsește, față de noi, adversarii noștri. Ei sunt puternici și, prin urmare, "nerușinăți". Argumentul prin rușine este, în aceste condiții, perfect bont.

Dintr-o altă familie a agresivității fac parte "injurăturile". Cultura noastră are o veche și solidă tradiție a injurăturii. Cînd Argehei a crezut oportun să critique, către sfîrșitul războiului, pe ambasadorul Germaniei aliata,

Killinger, el a scris pamfletul "Baroane". În timp ce partizanii cehoslovaci executați pe gauleiterul Heydrich, noi îl injuram pe Baron. Să de ce nu? Dar să vedem dacă și azi tehnica injurăturii posedă aceeași eficacitate.

Am mare admirare față de Paul Goma. El a fost un om de curaj. Curaj fizic, în primul rînd. Ca să reziști lui Ceaușescu și Securitatea îi trebuia curaj

trebuie să ne mire că acțiunea pentru reformă morală rămîne fără un ecou popular semnificativ.

Vreau să mă opresc o clipă asupra unui aspect al viații sociale de la noi, deosebit de revoltător și care pare că nu scandalizează pe nimeni, în afara celor direct interesati. Este vorba de problema țiganilor. Acești membri defavorizați ai comunității naționale sunt întăriți și denunțătorii cele mai violente, adevărate provocări la pogrom a căror insumare ar putea să ducă într-o zi la mișcări de masă absolut incontrolabile. Cît despre cei mai moderati dintre ziariști, ei se mulțumesc cu expresii de tipul: "cîțiva din compatrioți noștri ceva mai tuciuri la față", care nu păcătuiesc, ce e drept, printre obscuritate ce le-ar face indescifrabile.

Cititorul de ziar și reviste care sunt

MORALIZATORI

fizic, să nu-ți fie frică de violență care putea să te atingă în orice moment, de moarte. Curajul moral rezultă în modul cel mai natural din cel fizic, și așa se întimplă la Paul. Nu am înțețat să-mi manifest admirarea față de el. Cu el a început disidența, el a fost

începutul sfîrșitului și astă nu poate fi uitat. Dar cînd extrage mindrie din faptul că "a rămas un injurător" nu mai pot să fiu de acord cu el. Scuipatul pe bombe nu mai e azi un procedeu eficace pentru că e uzat, nu mai impresionează pe nimeni. Oamenii de azi nu mai găsesc destulă satisfacție în injurătură, ar vrea altceva, ceva care să le conducă pasii șovâiñici, să le dea curaj. Dar cu injurături pot să amuzi puțin galeria, nu să dai curaj. Să nici arătatul cu degetul.

Cum ar trebui să proceze critica radicală a trecutului pentru a fi pertinentă și, mai ales, pentru a reuni adeziunea populară? Eu cred că pentru a ieși din speculativ și a se înscrie în operativ, orice "injurătură" trebuie asociată cu o inițiativă constructivă, capabilă să suscite un anumit interes popular. Acum vreo trei ani am propus ca veniturile Gospodăriei de Partid, simbolul foarte palpabil al bogăției nomenclaturii, să fie afectate unei Fundații a copiilor – victime ale dictaturii, celor bolnavi de SIDA, milioane de abandonati și orfani. Ideea era tocmai de a asocia condamnarea celor care au abuzat de bogăția națională cu o acțiune-soc de a cărei utilitate practică nu putem să ne îndoim, dar care avea și o semnificație simbolică, iarăși evidentă. Ecoul acestei sugestii a fost nul; nu numai printre cei care aveau să fie eventual frustrați, ci și de la cei care te-ai fi așteptat să se manifeste oarecum solidar. Este un exemplu tipic de atitudine moralizantă: injură, dar nu întreprindem ceva pentru a ajuta pe cei care au suferit! Să tot așa se întimplă ori de câte ori e vorba să se intervină în favoarea unei categorii defavorizate sau persecutate. Nu

nu a avut ocazia nici măcar o dată, în acesti cîțiva ani post-revolutionari, să vadă o luare de poziție în favoarea țiganilor, un proiect serios de remediere a tensiunilor sociale sau cel puțin exprimarea unei emoții în egătură cu ei. Rămîne în picioare metoda de "răcorire" specific românească, pur subiectivă și, din acest punct de vedere, suprem de eficace: injurătură. Nu este astă destul de semnificativ pentru o stare de spirit care, să o recunoaștem, are la noi o tradiție, dar din care ar trebui, în cele din urmă, să ieșim?

Se vorbește mult, în schimb, despre o educație civică. Ea ar trebui să corespundă tocmai unui militantism activ, moralizator și nu moralizant, care să depășească și apelul la rușine și invectiva catartică. Alianța Civică, după cîte stim, își propune o astfel de lucrare. Este o acțiune de lungă durată, un adevărat efort de transmutare a mentalităților, ale cărei rezultate nu se vor vedea îndată, dar care trebuie pornită.

Dacă nu vrem să ne mutăm definitiv în Asia, o perspectivă care nu mă bucură, este indispensabil ca inteligența română să-și pună cu totă seriozitatea întrebarea cum poate acțiunea lor să fie mai eficace. Căci să nu ne facem iluzii: noi am pierdut prima manșă, nu am găsit accesul spre inima multumii. Pentru calea astă nu e nevoie și ar trebui chiar să ne interzicem demagogia facilă, măgușirea instinctelor joase, așa cum face dreptă neo-comunistă. Dimpotrivă, trebuie chiar să luăm riscul unor atitudini impopulare, dar care au, totuși, o sansă să rodească într-o zi și să provoace evoluția, opera de re-civilizare care să ne îzbavească de barbarie.

MORALIZANȚI

VIRGIL IERUNCA

CULPABILIZAREA INTRANSIGENȚEI

Săptăminalul "Dilema" pare a se situa, mai departe, cu numărul 6 (consacrat tematic "compromisului"), pe linia proclamată a "frivolității superioare" și a convivialității cu o certă tradiție la noi. Între caragialeșcul "pupat Piată Endependență" și "Ici, aux portes de l'Orient ou tout est pris à la légère", nu de filiații ducem lipsă.

Cu toate distincțiile făcute în diversele articole și interviuri între compromisul politic (necesar) și cel moral (de repudiat), e departe de a fi sigur că, într-o perioadă cum e cea prin care trece România, separația poate fi tot atât de drastică în realitate ca pe hirtie. Deoarece suntem siliți să ne referim mereu la contextul unei astfel de dezbateri. Despre compromisul politic în istorie, de la începuturi pînă în zilele noastre, mai multe tratate sau eseuri ar fi necesare chiar fără pretenția de a epuiza subiectul.

De la Realpolitik la tratatele internaționale, de la viața parlamentară într-o democrație pînă la cea de toate zilele în orice societate, compromisul poate fi dibuit oriunde, niciodată însă total despărțit de conotațiile sale morale. Altfel, ar trebui să-l aprobăm și atunci cînd imparte Europa în două, ca la Yalta (nu a fost un compromis între două sisteme de guvernămînt ce și stabileau zonele de influență) și atunci cînd francezii și englezii cedează lui Hitler Cehoslovacia (ce altceva a fost Acordul de la München, de unde și Daladier și Chamberlain s-au întors în aplauzele conaționalilor lor?), și atunci cînd conservatorii și laburistii britanici se pun de acord asupra unei legi sau alteia – compromis necesar și inocent.

Simpla "legitimitate" – pact chiar nescris "între putere și cetățeni" – propusă de cel mai însemnat dintre eseistii invitați de la Revoluție încoaște, H.-R. Patapievici, în articolul Arta și echivocul compromisului, nu este de ajuns pentru a deosebi compromisul cel bun de cel nociv. Hitler luase puterea în entuziasmul popular în Germania, deci putea trata în numele ei, iar Stalin, ca învingător într-un război pentru "democrație", părea legitim dacă nu tuturor supusilor, cel puțin aliaților săi.

Să lăsăm deci la o parte planul general și să ne limităm la cazul particular și actual al României. Fiindcă, aşa cum reiese din mai multe contribuții la numărul tematic, compromisul este recomandat ca soluție realistă împotriva intransigentei unei opozitii (nu doar politice, ci și intelectuale) ce n-ar fi înțelese și înregistrat stagnarea mentalităților la noi, pe de o parte, iar pe de alta ar stăru în iluzia că o revoluție e înfăptuită spre a se pune capăt – cit mai radical – stării precedente, în cazul de fată stalinismul de tip ceaușist.

În acest proces, un singur inculpat: intransigența. E drept, bucurindu-se de o infinit mai firavă tradiție la noi. Spre a ne opri la un singur exemplu, semnificativ însă, să amintim de Constantin Stere, izolat în politica vechiului Regat mai puțin din pricina pozițiilor sale, cît a unei intransigente stingeritoare pentru moravurile locului.

De intransigență ne-am fi săturat – pretinde Elena Ștefăoi – deoarece a dominat de-a lungul comunismului. Fals. Statul totalitar nu-și trata subiecții cu intransigență, le oferă de ales între lichidare și supunere. În societatea românească, printre supuși, caracteristic a fost, în tot acest timp, tocmai compromisul cu o putere în ideologia căreia răi sunt cei care au crezut ("putini am fost, mulți am rămas" – spunea nu doar cu umor, dar și cu tîlc "ilegalistul" Stefan Roll), majoritatea compromisindu-se spre a putea supraviețui.

Compromisul – beneficiind de o ascendență bogată – a rodit vreo jumătate de secol, devenind o două natură, încât uimitoare a fost insurgența colectivă din 22 decembrie '89, iar apoi radicalizarea unei bune părți a scriitorilor, artiștilor, intelectualilor. Dintre ei, unii au obosit să cultive indignarea (recent descoperită) fără vreun ecou nici la nivel de putere, nici de mase. De vină n-ar fi însă surditatea noii puteri, nici inertia securizantă a maselor, ci – neapărat – cei ce mai credeau în

virtuțile corecte ale tăgădei.

Dar să disociem, la rîndul nostru, spre a nu fi acuzați de a reduce o dezbatere pe voci diverse, cum e aceea din "Dilema", la o simplă încercare de reabilitare a compromisului.

Cel politic, mai întîi. Inevitabil, la nivel parlamentar, răspunzînd cerințelor electorale. Alianțele pre și post-electorale sunt un obicei curent în orice democrație. Si tot în orice democrație ele cunosc anumite limite.

Pînă unde poate merge azi compromisul în România? Pînă la acceptarea alianței cu extremele dreapta și stînga reunite în neo-ceaușismul ce-și prepară revanșă? Pînă la însarcina în Senat cu cultura pe bardul ceaușist cel mai notoriu: Păunescu? Pînă la trimiterea aceluiași în delegația parlamentară românească la Consiliul Europei? Pînă la prezența în Parlament a unor E. Barbu și Cornelius Vadim Tudor? Pînă la numirea lui Paul Everac ca director al Televiziunii? Pînă la betonarea administrației cu foști ceaușisti notorii însărcinării grabnic de noul guvern? Pînă la numirea în acest guvern a celui însărcinat de Ceaușescu cu programul "științific" de informetare a țării? Pînă la sfidarea devenită sistem de guvernămînt – singurul de altminteri?

Să ne închipuim o clipă că în Occident cineva ar pleada pentru un compromis politic cu mișcările neo-naziste. N-ar fi un scandal general? De ce același compromis cu neo-comuniști notorii ar stîrni împotriva consensul clasei politice românești? Amintim – în trecere – că în democratii occidentale există legi împotriva celor ce încită la racism sau ură interetnică. La noi, în timp ce "România Mare" nu mai prididește de atât antimaghiarism și antisemitism, reprezentanți ai ei se află în Parlament.

Să lăsăm însă clasa politică să-și dozeze singură compromisurile posibile. La urmă-urmei, unul, de pildă, cu Petre Roman – mai ales acum, c-a avut timp destul să recitească scrierile lui... Socrate – ar fi infinit mai puțin grav decît cel cu diversi corifei ai lui Ceaușescu.

Să să trecem de la politicieni la cei ce scriu despre politică. Scriitori, cercetaitori, artiști. Ei nu au de ținut seama de scadenele electorale. Nu sunt obligați deci să răspundă și corespundă mentalității majoritare, pentru care valori ca libertate, anticomunism, dreptate se înscriu în sondajele pe ultimul sau penultimul loc. Majoritatea pune "liniște" (cu prețul amneziei) mai presus de toate. La urmă-urmei, avea și Rousseau dreptate din cind în cind. În orice caz, avertizind că "libertatea și odihna sunt incompatibile: trebuie ales". Majoritatea electorală a ales liniștea împotriva libertății. De o asemenea alegere oamenii politici sunt nevoiți să țină seama. De ce și comentatorii intelectuali și scriitorii? Menirea lor e oare să urmeze opinia sau să formeze?

De unde și turburarea ce ne-a cuprins citind numărul 6 al "Dilemei". Începînd cu articolul unuia dintre cei mai fascinanti gînditori ai noștri: Andrei Pleșu. Cum diversi prieteni li cer – ne mărturisește el – să se țină de o

"minima morală" și să nu stabilească, tratînd de o vinovăție generală, vreun compromis între victime și călăi, Andrei Pleșu le răspunde că într-adevăr, cînd e vorba de victime și călăi, lucrurile sunt limpezi și "se soluționează prompt (sau ar trebui) să se soluționeze pe cale judecătorească". Ar trebui – subliniat de Andrei Pleșu. Astă înseamnă că nu se soluționează. Ceea ce se și tot constată. Nikolski nu-a fost inculpat pînă ce n-a murit. Drăghici, pînă ce n-a fugit. Alți zbiri intervievați de Lucia Hossu-Longin, cu un curaj excepțional, pentru care primește amenințări cu moartea, în serialul televizat Memorialul Durerii, călăi identificați de ea și deci cu adresă și nume nu sunt nici ei deranjati. Singura citată ca inculpată posibilă în fața Procuraturii a fost... Doina Cornea. Să îndrăznim atunci a-l întreba pe Andrei Pleșu dacă restul demonstrației sale nu ține cumva de un sofism angelic? (Eticul, ne spune el, e un "teren al insomniei" unde fiecaruia îl revine să-și stabilească gradul de vinovăție.) Logică, banală, la îndemna oricui, concluzia ar fi alta; din moment ce calea judecătorească este blocată, cel puțin judecata morală ar trebui să se exprime. Nu Dumnezeu va stabili diferența dintre un bîet om, obligat să aplaudă la sădintă, și activist, cel mai "investit", schingiuitor de suflete dacă nu și de trupuri (au fost și din această).

În așteptarea unei Judecăți de Apoi, sau a arcanelor căinței adevărate, n-ar fi oare mai urgent și mai realist, în absența unei justitii (încă la ordinele stăpînirii), să stabilim – fără intenție de răzbunare penală – limitele, cel puțin despartind lichelele de victime, chiar dacă primele nu vor fi niciodată vizitate de harul căinței (și s-a constatat că nu sunt, dimpotrivă), iar victimele nu sunt totdeauna perfecte? Andrei Pleșu nu-și simte dreptul să "ridice piatra". Să n-o arunce, îl înțelegem. Dar a o ridica e doar un gest. Spre a ne slui și noi de referințe creștine, am amintit că și Iisus a ridicat biciul în templu. Nimeni dintre noi nu se crede Iisus, dar dacă gestul nu e îndrăznit și de bîet oameni imperfecti de ce să nu mai mirăm că lichelele se instalează printre noi, din nou în fruntea noastră?

În absența gestului, dialogul devine un pretext metaforic. Într-un alt număr din "Dilema" (nr. 2), Bogdan Ghiu (există o migrație optezistă spre zonele "frivolității superioare") ne anunță că dialogul dintre Virgil Măgureanu și Petre Mihai Băcanu pune față-n față "două logici irreducibile". Logica ireductibilului devine, datorită dialogului surd, un spectacol. Faptul că regizat – dialectic – de un poet colorează compromisul, e adevărat; punind însă pe plan de egalitate secretul S.R.I. cu misiunea de formare a presei libere, nu rămîne mai puțin contestabil.

Florin Iaru, dibujiind "o mentalitate hipercomunistă" la unii opozanți și detectînd semne de "intoleranță", se teme că "așa ceva ar duce, cu timpul, ca un candidat al opoziției să cîștige cu 99 la sută, să devină un mic Ceaușescu al dreptății absolute". Cu timpul... Primejdia e ceva mai îndepărtată decît cea a clipei de față, cînd mici ceaușisti

aleși cu voturi mai modeste au și preluat mari parcele de putere.

Mult mai net ca Florin Iaru (el nu acceptă compromisul decit cu unele condiții totuși... morale) se exprimă, nu doar în numărul acesta, al doilea stilul al publicației, Augustin Buzura. De la început, el se războiește doar cu opoziția, mai ales intelectuală, ce și-a îngăduit unele semne de întrebare asupra lui și Fundației pe care o conduce, în contextul împăciuitorist al "Dilemei", doi sunt cei care dau tonul unei iritări constante: Augustin Buzura și Elena Ștefăoi, mereu în poziție de atac.

De data asta, Augustin Buzura, inaugurînd un ciclu Imaginea României și băgătorii de seamă, se luptă cu "limbi de lemn postrevoluționar", una din sintagmele lui infierate fiind "imaginea României". Afărmă, sub pana lui răzbunătoare, că de "reaura imagine a țării", "sunt răspunzători în egală măsură (s.n.) toți cetățenii, fără deosebire, nu altii, mereu alții". Deci în egală măsură, mineri – primind în iunie 1990 felicitările lui Ion Iliescu pentru a fi terorizat Bucureștiul, a fi ciomagit, uneori chiar ucis studenți – și acești studenți. În egală măsură, cei ce au facut să dispară, salvându-i pe teroristii din Decembrie '89 și cei în care s-a tras. Imaginea nu s-a impus pe ecranele televiziunilor occidentale așa cum sosea direct de la București cu binecuvîntarea președintelui României, ea a fost probabil inventat de antipatriotii români care se încăpățină să nu confundă tara cu reprezentanții ei vremelnici. Dintre cei ce deplină proasta imagine a României, Augustin Buzura nu ne dă nume. Ne descrie însă un prototip: "cite un minitarzan cu veleități culturale pe care brambureala postrevoluționară î-l-a trezit din somn, i-a dat impresia că există". "Minitarzani" aceștia nu sunt minți în fond de dorință de putere și de posturi, vrind doar să se instaleze "în fruntea bucătelor". Cu asemenea candidați la "lobby", Augustin Buzura nu propune nici un fel de compromis, distințind astfel cu restul numărului consacrat acestei teme. Adăugăm imediat că e vorba de compromisuri minore, deoarece Augustin Buzura – o știe toată suflarea intelectuală, dar n-o proclamă din motive diverse (de la întristare și sfială pînă la interes) – să-așezat confortabil, printr-un ulitor transfer de identitate, în compromisul major, esențial: cotrocenizarea culturii românești.

Nu mai e timp, nici loc spre a psihanaliza astfel de iritări. Să remarcăm doar, în adepti înverșunăți ai "războului rece" ce suntem, că în materie de compromis cea mai mare parte a scriitorimii române are, și ea, o lungă tradiție. Excepțile ne mirau, ne bucurau, dar pină la revoluție rămăseseră rare.

Andrei Pleșu era printre ele. Mărturismul și nu înțelege prea bine de ce vrea neapărat acum să confirme regula prin relativizări succese ducînd spre o vinovăție generalizată unde fiecaruia îl este negat dreptul la intransigență. Dată fiind inteligenta, farmecul, statura pe care nu îl neagă nimeni, putem pară că posibila cauă a compromisului, schită în "Dilema", va fi bătătorită de scriitori și artiști din ce în ce mai numeroși. L-ar fi putut reuni în juru-i pentru o cauză mai bună. Ca ieri, prea "intransigențul" său prieten, Gabriel Liiceanu, printre un "apel către lichele". Un nou apel, deoarece acum lichelele au revenit în posturi cu o nouă imunitate.

În editorialul numărului 6 din "Dilema" putem citi: "Se confruntă într-o respirație, compromisul cu compromiterea. Cind nu-l privește ca pe un oportunist sau ca pe o lașitate, inteligenta românească în acțiune -se ride- de el, exact ca Tipărescu la celebra propunere de împăcare a lui Catavencu, în ultima scenă a Scrisorii eterne de la 1883: -Să mă iubești și să mă iertă-. Paranteza autorului nu-i îngăduit a nu fi citată: <Tipărescu ride>."

Pariem totuși că lui Andrei Pleșu, dacă l-a ascultat sau văzut pe Paul Everac la Televiziunea pe care o conduce, educînd națiunea, nu i-a venit să ridă. Nici să "zimbească".

JAKUB KARPIŃSKI

OAMENII POLITICI SI TRECUTUL (II)

● Şantajul – ca mijloc fundamental de funcționare a sistemului

În unele țări post-comuniste, colaborarea unui politician cu poliția politică a fost dezvoltată numai dacă persoana în cauză a refuzat să demisioneze din postul său. Numele membrilor parlamentului care au colaborat cu poliția comună a fost dat în vîltag, și au tănit noi alegeri și decizia a fost lăsată în seama electoratului.

Acceptarea colaborării cu poliția politică nu este o chestiune particulară. Se încheia pactul cu o instituție – o instituție care susține sistemul comună și contribuia la menținerea dependenței externe a țării. În ce măsură o persoană care a acceptat să colaboreze este răspunzătoare pentru creșterea răului? Depinde de la caz la caz. Unii colaboratori au fost leniți, fără tragere de inimă, și au achitat cu dezechilibru sau chiar cu ură de sarcinile ce li se impuneau.

Membrii clerului catolic aveau obligația de a raporta superiorilor orice fel de contacte cu autoritățile comuniste, dar nu este sigur că au procedat astă intotdeauna. Pentru a se putea menține, grupurile opozitioniste au adoptat o conduită asemănătoare. Componentii lor își informau colegii și prietenii în legătură cu eventualele contacte cu poliția secretă. Oamenii trebuiau, așadar, să opteze între loialitatea față de poliția secretă și loialitatea față de prietenii lor. Unii au incercat să practice o dublă loialitate.

Poliția politică a obținut deseori colaborarea unor oameni prin amenințare, prin săntaj. Însă nu a fost singura instituție care a practicat săntajul, întrucât săntajul constituia unul dintre mijloacele fundamentale de funcționare a sistemului. Mulți oameni au fost săntajați, dar nu toți au cedat. De aceea, în cazul oamenilor politici este important să se cunoască gradul lor de vulnerabilitate la săntaj, fiindcă lor li se încredințează treburile statului.

Theologia și filosofia asociază Răul cu distrugerea. Or, punctul forte al comunismului a fost distrugerea, capacitatea de anihilare. Sistemul urmărea distrugerea tuturor relațiilor sociale și personale care nu se bucurau de aprobare oficială. În această privință, rolul poliției politice a fost deosebit de important. Colaboratorii ei erau folosiți ca instrumente pentru distrugerea contactelor și înțelegerilor ce nu se subordonau autorităților. Distrugându-le însă, colaboratorul se distrugea pe sine, își spulberă demnitatea și își pierdează independentă de acțiune, deoarece comportamentul său era regizat în întregime de poliția politică. Să nu uităm, totuși, că există posibilitatea de a te opune acestei instituții și de a nu ceda presiunilor ei.

În timpul dezbatelor despre ispășire s-a invocat adesea principiul domniei legii. Autoritățile comuniste au elaborat legile care le serveau interesele. Mai mult, regimul comunist decideau, în

funcție de conjunctură, dacă să respecte sau nu legislația creată de ele. Reglementările legale se pretau la interpretări multiple și contradictorii. Parlamentul democratic n-a avut timpul necesar pentru a înlocui complet legislația comună. În ciuda acestei situații, s-a stabilit că în țările post-comuniste trebuie să se întroneze domnia legii, ceea ce s-a interpretat ca o

- opțiunea între loialitatea față de poliția secretă și loialitatea față de prieteni ● punctul forte al comunismului – distrugerea ● parlamentul polonez nu a votat o lege privitoare la ispășire ● cum să stabilești pragul de la care colaborarea unora poate fi considerată ca periculoasă? ●

acceptare a legislației comuniste remanente. Dar cum să te supui unor legi contradictorii, confuze și pline de omisiuni derutante? Rezoluția privitoare la colaboratorii Securității, adoptată de parlamentul polonez la 28 mai 1992, și încercarea guvernului de a o pune în aplicare au fost considerate contrare legii. Parlamentul este însă autoritatea supremă în stat și are dreptul să ceară orice informații privind chestiunile publice. Iar ministrul care pune la dispoziție Parlamentului asemenea informații nu încalcă nicidcum legea.

O serie de articole apărute în presă au sprijinit ideea ispășirii, dar au respins modul în care a fost pusă în practică. Guvernele poloneze dintre 1989 și 1991 s-au străduit să blocheze procesul de ispășire. Doar cabinetul Olszewski a izbutit să-l declanșeze, cu puțin înainte de a cădea de la putere.

Arhivele Ministerului Afacerilor Interne au fost distruse sistematic până la constituirea guvernului Olszewski. Dosarele multor politicieni care prezintă un interes indubitat pentru serviciile secrete sunt goale. Prin urmare, era aproape imposibilă alcătuirea unei liste exhaustive a foștilor colaboratori ai Securității care acum săt oameni politici activi.

Ministrul Afacerilor Interne, Antoni Macierewicz, a dat curs rezoluției Parlamentului și a acționat rapid pentru a furniza informațiile cerute. Evident, a comis și unele greșeli. Dar el a limitat posibilitatea de eroare, oferind informații despre ceea ce se găsea în dosare, fără să se pronunțe asupra gradului de pericolozitate a foștilor colaboratori. În plus, a clasificat informațiile furnizate, punându-le sub protecția predevenitorilor legii privitoare la secretul de stat. În felul acesta, consecințele eventualelor erori erau mult atenuate.

● Pete în plămâni și deducțiile Parlamentului

Prezidiul Parlamentului a primit, așa cum a subliniat ministrul Afacerilor Interne, listele pe care erau înscrise

cooperatorii pe măsură ce erau recrutiți. Pe lîngă acestea, dosarele Securității conțineau uneori și detalii privind activitatea colaboratorilor. Macierewicz a pus la dispoziția legislativului materialul, abținându-se de la orice fel de evaluări. Misiunea de a stabili dimensiunea și gravitatea colaborării cu poliția secretă revenea Parlamentului. În acest scop urma să se constituie o comisie parlamentară specială sau un comitet condus de Adam Strzembosz, președintele Curții Supreme.

Doctorul care examinează o radiografia poate să spună doar că vede o pată sau poate trage concluzia că există o cavernă în plămin. Ministrul Afacerilor Interne s-a limitat la difuzarea informațiilor despre prezența petelor și a lăsat deducțiile în seama Parlamentului. Rezoluția din 28 mai 1992 devinea, astfel, punctul de plecare pentru o investigație de durată, care ar fi avut ca obiectiv stabilirea gradului de culpabilitate a foștilor colaboratori

periculoasă? Ministerul de Interni nu primise mandat pentru asemenea operații. Dacă s-ar fi incumetat să tragă linia de demarcare între colaboratorii periculoși și cei mai puțin nocivi, ministrul ar fi riscat să fie învinuit că a produs o listă selectivă. Doar o comisie specială ar fi avut mandatul de a evalua gradul de colaborare cu Securitatea a unor politicieni aflați acum în plină activitate, precum și consecințele acesteia. O asemenea comisie, cum am mai spus, nu s-a format. În schimb, s-au formulat retractări publice în legătură cu anumite indivizi trecuți pe liste. El ar fi fost inclusi din greșală; colaborarea lor cu Securitatea n-ar fi fost semnificativă; iar unii ar fi fost trecuți pe liste doar pentru că poliția politică și-ar fi propus, fără succes, să-i utilizeze.

● Filosofia "liniei groase"

În 1989, primul-ministru Tadeusz Mazowiecki formulase "filosofia liniei groase", prin care propunea ca trecutul să fie thiat cu o linie, să fie eliminat odătă pentru totdeauna. Adversarii guvernului Olszewski nu au aplicat filosofia citată. Jan Olszewski și Macierewicz au fost atacați în stilul practicat de comuniști în 1947 împotriva primului-ministru de atunci, Mikolajczyk. Expertii în fisiognomie s-au alăturat disputei: ochii lui Macierewicz nu placeau presei! Pentru inamicii săi, Macierewicz nu era altceva decât maimuța bărbierită; generalul Jaruzelski, ei da, optase pentru răul cel mai mic în 1981, cind impusese legea martială. Guvernul Olszewski ar fi fost alcătuit, potrivit unor afirmații apărute în ziare, din oameni "bolnavi de ură", care au destabilizat țara. Nici comuniștii n-ar fi fost posesați în asemenea hal de ură și nu ar fi destabilizat atât de grav Polonia. În viziunea săptămânalului Polityka, în cadrul sistemului comunist toată lumea a fost implicată, absorbită. Dacă sistemul a fost rușinos, toti poartă povara rușinii. Vinovăția individuală trebuie radiată. Raționalul acesta nu a funcționat și la nivelul situației prezente. Olszewski și Macierewicz n-au fost tratați ca parte a "tuturor". Spre deosebire de comuniști, ei sunt politicieni care trebuie depozițiați de orice posibilitate de influență pentru a se reinstaura ordinea în stat. Președintele Insuși a avut grija de aceasta. Iar majoritatea parlamentarilor își sprijinătă parlamentarii în cele două grupuri politice mari, Uniunea Democrată și post-comuniști (SLD), cărora li s-au asociat cei din Partidul Tânăresc Polonez, din Confederația pentru Polonia independentă și din alte grupuri mai mici.

Traducere de
HORIA FLORIAN POPESCU

Gabriela Adamescu (redactor-suf), Rodica Palade (redactor-suf adjunct), Andrei Cornea (redactor-suf adjunct), Ilie Mălăncioiu (publicist comentator), Andreea Pora (actualitate politică), Oana Armeanu (actualitate culturală), Mariana Dinu (secretar general de redacție), Dan Perjovschi (grafician), Anton Burtea (șef serviciu tehnic), Florina Popa (economist), Cornelia Niculae (contabil), Radu Dobândă (șef serviciu corectură), Manuela Gheorghiu (corectură), Gina Marin (fotoreporter), Didina Marc, Maria Filip (procesare texte), Mircea Ionescu, Ioan Condor, Mihnea Chiua, Flori Sava (difuzare). Responsabil de număr: Rodica Palade. Consilier în probleme economice: Ilie Șerbănescu.

Redacția și administrația: București, Calea Victoriei 120. Telefon 614.17.76, Fax. 614.15.25. ISSN-1220-5761

tipărit la
"PROGRESUL
ROMÂNESC SA"
Calea Flaviei 114
Tehnoredactare computerizată
Revista "22"